

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра китайської філології

Кваліфікаційна робота магістра з китайської філології
на тему:

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ТА ФУНКЦІЙНІ АСПЕКТИ
ПІВНІЧНИХ ДІАЛЕКТІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ В СУЧАСНОМУ
КІНЕМАТОРГАФІ (НА ПРИКЛАДІ ТЕЛЕСЕРІАЛУ “СІЛЬСЬКА
ІСТОРІЯ КОХАННЯ”)**

Студентки групи МКит52-21

факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання

Освітньої програми

Східна філологія: китайська мова і

література, переклад, методика навчання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови та

літератури (переклад включно), перша –

китайська

Антух Марії Олегівни

Науковий керівник:

канд. філос. наук, доц. Беля В. В.

Допущена до захисту

«__» _____ 2023 року

Завідувач кафедри

_____ *Любимова Ю. С.*

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала ____

Кількість балів ____

Оцінка ЄКТС ____

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІВНІЧНИХ ДІАЛЕКТІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ	8
1.1. Предмет діалектології та проблема визначення поняття діалекту.....	8
1.2. Дослідження північних діалектів китайської мови у працях зарубіжних і китайських лінгвістів.....	14
1.3. Фонетичні та лексико-граматичні особливості північних діалектів китайської мови.....	22
Висновки до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛЕКТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	29
2.1. Застосування описового методу для дослідження мовних одиниць.....	32
2.2. Застосування методу лінгвістичної географії для дослідження діалектів.....	33
2.3. Застосування порівняльного (зіставного) методу для дослідження діалектів та споріднених мов.....	39
Висновки до розділу 2	46
РОЗДІЛ 3. ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ ПІВНІЧНИХ ДІАЛЕКТІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ У КИТАЙСЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ	47
3.1. Лексичні особливості північних діалектів китайської мови.....	48
3.2. Використання афіксів у лексичних одиницях північних діалектів китайської мови.....	58
3.3. Фонетичні зміни у лексичних одиницях північних діалектів китайської мови.....	68
Висновки до розділу 3	78

ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
РЕЗЮМЕ.....	88

ВСТУП

У сучасних лінгвістичних дослідженнях діалектологія була і залишається актуальною. Нині існує велика кількість наукових праць, присвячених дослідженню діалектів та їхніх особливостей, їх а також функціонуванню окремих лексичних одиниць-діалектизмів. Найважливіші теоретичні роботи, які вважаються базою для розвитку діалектології, пов'язані з іменами таких вчених, як Б. М. Головін, О. О. Реформатський, М. Х. Імазов, І. Г. Матвіяс, Хаматова А. А. та інші.

Дослідженням китайської діалектології займалися О. І. Зав'ялова, Кленін І. Д., Щичко В. Ф., Ягуфаров Р. О., С. Є. Яхонтов та інші.

Актуальність даної роботи зумовлена нинішнім станом дослідження північних діалектів китайської мови, зокрема у невеликій кількості досліджень північних діалектів китайської мови, а також визначення їхніх лексичних та фонетичних особливостей. Актуальність також полягає у вивченні функційних особливостей використання діалектизмів у сучасному китайському кінематографі.

Мета дослідження полягає у виявленні структурно-семантичних та функційних особливостей використання північних діалектів в сучасному китайському кінематографі. Дана мета зумовила необхідність розв'язання таких основних **завдань**:

Проаналізувати наявні підходи до дослідження діалектів, розглянути основні визначення поняття «Діалект», «Діалектологія» та «Діалектизм».

1. Розглянути теоретичні засади дослідження північних діалектів вченими різних країн та епох задля визначення основної тенденції щодо дослідження даної теми.

2. Охарактеризувати особливості цих досліджень, описати труднощі та їхні причини, що виникають під час дослідження.

3. Охарактеризувати лексичні та фонетичні особливості північних діалектів китайської мови, базуючись на прикладах із телесеріалу, що не є адаптованим.

4. Систематизувати лексичні та фонетичні особливості північних діалектизмів та їхні функції.

Об'єктом дослідження стали північні діалектизми китайської мови.

Предметом дослідження виступають структурно-семантичні та функційні аспекти північних діалектів китайської мови в сучасному кінематографі.

Матеріалом дослідження став серіал 2006 року «Сільська історія кохання».

Методи дослідження:

– теоретичний аналіз наукової літератури з теми дослідження з метою відбору і систематизації фактичного матеріалу;

– описовий метод (для інвентаризації одиниць північно-східного діалекту та їхнього функціонування);

– метод лінгвогеографії (зادля встановлення меж ареалу розповсюдження північно-східного діалекту китайської мови);

– порівняльно-історичний метод (задля встановлення різниці між путунхуа та північними діалектами, як історичні події та час впливав на наявність цих відмінностей).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому:

1. Визначено основні види діалектизмів, їхній вплив на розуміння усього речення тими, хто даним діалектом не володіє.

2. Проаналізовано лексичні та фонетичні особливості діалектів, систематизовані види цих особливостей.

3. Визначено основні фонетичні відмінності від путунхуа, їх також було систематизовано.

4. Визначено основні афікси, що використовуються носіями північно-східного діалекту.

5. Визначено основні північно-східні діалектизми, що вказують безпосередньо на цей діалект.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування його основних результатів у сфері лексикології, діалектології та при

укладенні діалектних багатомовних словників, а також а також може бути використано як теоретична та практична база під час комплексного дослідження структурних та семантичних особливостей лексичних одиниць інших діалектів китайської мови. Результати дослідження також будуть значущими у практиці перекладу та при викладанні китайської мови, корисними для створення програм курсу лекцій з діалектології, лексикології, теорії та практики перекладу тощо.

Апробація результатів відбулася у рамках міжнародної студентської науково-практичної відеоконференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови» (Київський національний лінгвістичний університет, 25 травня 2022 року). Результати роботи були опубліковані у вигляді тез у збірнику матеріалів до міжнародної науково-практичної відеоконференції «Ad orbem per linguas. До світу через мови».

Структура роботи. Робота магістра складається зі вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них та загальних висновків, списку використаної літератури та резюме. Обсяг тексту кваліфікаційної роботи магістра складає 78 сторінок, загальний обсяг роботи разом зі списками використаної літератури становить 88 сторінок.

У вступі обґрунтовано вибір теми та її актуальність, уточнюється мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження та методи лінгвістичного аналізу, висвітлюється наукова новизна, теоретична значущість та практична цінність роботи, а також зазначено використані літературні джерела.

У першому розділі «теоретичні засади дослідження північних діалектів китайської мови вітчизняними, китайськими та зарубіжними вченими» висвітлюються основні досягнення сучасної лінгвістики у галузі дослідження термінології на основі різних мовних матеріалів, описується процес становлення та сучасний стан термінології в китайському мовознавстві, аналізується класифікація термінів-синонімів у юридичній термінології сучасної китайської мови.

У другому розділі «методологічні засади дослідження діалектів у сучасній лінгвістиці» розглядаються методи лінгвістичного аналізу, що

використовувалися під час дослідження.

У третьому розділі «функційні особливості використання лексики північних діалектів китайської мови у китайському кінематографі» визначаються основні діалектизми, розглядаються також афіксація, як розповсюджене явище, притамане північно-східному діалекту китайської мови, а також фонетичні.

У висновках систематизуються та узагальнюються результати дослідження. Список використаної літератури становить перелік наукових праць з мовознавства та діалектології як теоретичної основи дослідження (загальна кількість позицій – 70).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІВНІЧНИХ ДІАЛЕКТІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Предмет діалектології та проблема визначення поняття діалекту

Діалектологія – це наука, що вивчає мову з точки зору місцевих говорів (діалектів). До виникнення писемності та літератури мова існувала лише в усно-розмовній формі, а з появою письма виникає її друга форма – книжково-літературна. Початково говори (діалекти) утворювалися у результаті того, що велике плем'я розросталося і ділилося на менші, але такі діалекти були “генетично” різновидами однієї племінної мови. При об'єднанні кількох племен у племінний союз їхні мови не тільки зберегли свою генетичну спільність, але й могли розвивати спільні риси за умов тісного об'єднання всередині племінного союзу. Добре відомі в історії діалекти стародавньої Греції, ранньої середньовічної Німеччини та Франції, стародавньої Русі були племінними. Проте феодалізм, знищивши колишні племінне об'єднання людей та племінне дроблення мов, провів тенденції до поділу людей та дроблення мов на основі територіальних, економічних та політичних зв'язків, а на зміну племінним діалектам поступово приходять і зміцнюються діалекти місцеві, обласні, що дають про себе знати і в існуючих діалектних явищах багатьох мов світу (наприклад, китайська, французька, італійська, іспанська та інші мови, які давно отримали писемність і книжково-літературну форму розвитку). Місцеві/обласні діалекти, на відміну від племінних, є і територіальними різновидами загальної мови, що належить одній і тій же народності або нації. Ці різновиди структурно можуть бути близькими один одному, допускаючи взаєморозуміння їх носіїв, що живуть на різних територіях, але можуть бути і далекими один від одного, якими є, наприклад, діалекти китайської мови (Головін, 1977, с. 5, 94).

Взаємодія між розмовною та літературною формами мови складається по-

різному серед різних народів і в неоднакових історичних умовах. Наприклад, у сучасній Франції діалекти північних територій країни практично перестали існувати, тоді як на території сучасного Китаю діалекти зберігають дуже помітні відмінності від загальноприйнятої мови. Відзначив закономірність, яка діє всюди, а саме те, що на зміну племінній розмовній мові та діалектам приходять мови та діалекти народності, а їм на зміну – національні мови, які обов'язково набувають письмової літературної форми; цим загальнонаціональним мовам і підпорядковувалися поступово місцеві говірки (Головін, 1977, с. 216-219).

Деякі вчені схильні вважати, що діалекти засобами спілкування на обмеженій території, які протиставляються літературній мові. Від діалектної мови літературна відрізняється тим, що має певні кодифіковані (зафіксовані у словниках та підручниках) норми щодо вимови, слововживання, граматичних форм, яких повинні дотримуватися мовці, тобто є своєрідним зразком, еталоном правильного користування мовою. Чим суспільство слабше економічно й політично, тим у ньому більше місцевих говорів. Нерідко мовні діалекти настільки різняться, що це утруднює взаєморозуміння між членами одномовного суспільства. Наприклад, німцю, що розмовляє нижньонімецьким діалектом, важко зрозуміти німця, який розмовляє верхньонімецьким. Між діалектами китайської мови різниця більша, ніж, скажімо, між чеською і словацькою чи українською і білоруською мовами. Діалекти і незначні територіальні відмінності в мові – говірки – вивчає лінгвістична наука діалектологія (Кочерган, 2001, с. 25).

Коли на зміну старій лінгвістиці, що вивчала лише пам'ятки писемності, мовознавці другої половини XIX ст. висунули гасло опису живих говірок та діалектів, з чим тісно було пов'язане збирання фольклору (народної творчості: пісень, казок, билин) та вивчення побуту носіїв тієї чи іншої мови чи діалекту, виник зв'язок лінгвістики з іншими етнографічними науками. Усе це поєднувало лінгвістичну дисципліну – діалектологію – з етнографією (народознавством). Етнографи класифікують та інтерпретують

дані археологічних розкопок за типами поховання, характером орнаменту на посуді та інших пам'ятках матеріальної культури, що необхідно лінгвістам під час використання даних археології (Реформатський, 2007, с. 170-171).

З початку ХХ ст. і до кінця 1970-х рр. діалекти сприймалися владою і суспільством як одна із перепон до модернізації Китаю, а, починаючи з 1950-х рр., вивчення діалектів у КНР було ініційовано насамперед для того, щоб скласти посібники для носіїв діалектів, які вивчають путунхуа. Передбачалося, що зрештою всі китайці повністю перейдуть на офіційну мову не тільки на роботі, у громадських місцях та під час навчання у школі, але й у повсякденному житті.

З початком нового тисячоліття у Китаї виник також величезний інтерес до дунганів колишнього СРСР. В основі цього інтересу, скоріш за все, лежить спільний інтерес до мовних і не лише мовних процесів у пострадянській Центральній Азії. Ще одна ймовірна причина – увага, яка в епоху «реформ та відкритості» приділяється всім співвітчизникам та контактам китайської мови з іншими мовами. Так чи інакше, протягом останніх років у Китаї опубліковано серію робіт різного обсягу та рівня про дунганські мови. По суті, дунганські діалекти мали б знайти своє місце в матеріалах нової звукової бази.

У деяких регіонах, особливо у високорозвинених східних, путунхуа починає витісняти діалекти. З цієї причини, багато сучасних вчених-лінгвістів і навіть китайських політиків вважають, що будь-які різновиди китайської мови, у тому числі великі та зниклі малі діалекти, потрібно зберігати та вивчати поза зв'язком з вирішенням проблем поширення Путунхуа. Питання щодо вживання західної термінології у контексті китайських діалектів є доволі складним і неоднозначним, адже з одного боку, взаємопорозуміння між китайцями (ханьцями) – представниками різних діалектних груп часто неможливе, і суто лінгвістично ці групи мали б вважатися мовами, які можна порівняти з окремими мовами всередині індоевропейської сім'ї. Але з іншого боку, китайські діалекти-мови з давніх-

давен об'єднані спільною державністю, ієрогліфікою та писемною мовою. З огляду на це, а також психологічний фактор (приналежність китайців-ханьців до єдиної ханьської нації 汉民族), китайські діалектні групи вважаються в КНР такими, що відносяться до спільної мови, яка називається «ханьською мовою» (汉语).

Вивчення китайських діалектів було розпочато у середині XIX ст. західними місіонерами, які перекладали на діалекти християнські тексти, а у 1920-х роках китайські вчені – збирачі фольклору стали записувати народні пісні і саме тоді усвідомили, що діалекти є носіями нематеріальних локальних культур, які так цінуються і підтримуються в сучасному Китаї. Видатний лінгвіст Чжао Юаньжень першим серед китайських вчених опублікував роботу, в якій представлено дослідження сучасних діалектів і яка охоплює 33 пункти в ареалі діалектів групи У. Пізніше Інститутом історії та філології Академії наук Китаю досліджено низку районів, що належать до області поширення різних діалектів. Матеріали цього періоду, що включали діалектні карти провінцій, публікувалися протягом кількох десятиліть, у тому числі після 1949 року на Тайвані, і досі є величезною науковою цінністю.

Наступним етапом стало загальнокитайське дослідження, яке було здійснено за рішенням Держради КНР від 1956 року у зв'язку з необхідністю поширення путунхуа в діалектних районах, але перервано з початком «культурної революції». Дослідження проводилося на рівні повітових центрів силами, насамперед, місцевих лінгвістів та працівників навчальних закладів. Перед ними ставилося завдання виявити основні відмінності відповідних діалектів від путунхуа, головним чином фонетичні, та скласти посібники для вивчення місцевими жителями. Публікацію великих матеріалів, зібраних у 1950-х – на початку 1960-х років, було продовжено з початком періоду «реформ і відкритості». У 1979 році, після перерви, пов'язаної з «культурною революцією», відновлення діалектних досліджень було відзначено заснуванням першого в історії китайського мовознавства щоквартального журналу «Фан'янь» («方言», «Діалекти»). У 1981 році

створено Товариство вивчення діалектів китайської мови, з 1991 року – Національне товариство вивчення діалектів китайської мови, яке з моменту свого заснування проводить наукові конференції загального та тематичного характеру. Щорічно публікуються десятки діалектологічних робіт – монографії, збірники, статті у центральних та місцевих журналах. Дослідження ведуться в різних кінцях країни, при складанні діалектних карток використовуються нові комп'ютерні програми та супутникові картки.

Ще до кінця минулого століття китайські лінгвісти вважали, що лексичні та граматичні розбіжності між діалектами набагато менш суттєві, ніж фонетичні. Проте дані щодо лексики та граматики у тому чи іншому обсязі містяться у багатьох публікаціях різних періодів, у тому числі у складених у 1980-х роках коротких описах повітових діалектів (方言志). У сучасній китайській діалектології вперше однаково приділяється увага як фонетиці, так і лексиці, а також, з 1990-х років, граматиці та граматичній типології. Загалом для діалектології останніх трьох десятиліть характерно, з одного боку, підбиття підсумків обстежень минулих років, з іншого – розширення сфери досліджень із залученням нових методів. Навіть попри те, що діалекти все ще мають широке розповсюдження в Китаї, ситуація змінюється у регіонах, що стрімко розвиваються, особливо у південно-східних (Зав'ялова, 2014, с. 42-48).

Кленін І. Д та Щичко В. Ф. (2013) пишуть, що діалекти китайської мови різняться між собою фонетичним, граматичним та лексичним співвідношенням. Фонетичні відмінності хоча і можуть бути досить значними, але не завжди є основною перешкодою для взаємопорозуміння, тому що в них простежується більш чіткі та регулярні закономірності, які можуть бути встановлені у процесі спілкування. Найбільш серйозною перешкодою для взаємопорозуміння носіїв різних діалектів є відмінності в лексиці та граматиці. Значна частина слів різна у групі діалектів. Загальна лексика всім діалектів є передусім слова, вживані у сфері управління та політики. До діалектної лексики належить слова, що вживаються у

повсякденному житті. Слова з абстрактним значенням, що вживається у сфері культури, наприклад, терміни політичні, економічні, наукові, терміни літератури та мистецтва, є наддіалектними. У різних діалектах вони характеризуються лише деякими особливостями вимови, але не різняться функціонально. Займенники в принципі можна назвати найбільш зручними лексичними критеріями задля розрізнення діалектів (с. 52-53).

Незмінною при нових підходах до діалектів залишається складна неоднозначна термінологія, яка використовується стосовно територіальних одиниць усередині китаємовного простору в офіційних документах та лінгвістичних статтях континентального Китаю. Відомо, що у західній традиції різницю між діалектами однієї й тієї ж мови та окремими мовами визначається по-різному у кожному даному випадку, причому з використанням як лінгвістичних, і інших — зокрема, політичних критеріїв. У значенні західного терміна «діалекти» китайські лінгвісти використовують складне слово фан'янь, що складається з двох коренів (dialect, dialects при перекладі китайських робіт на англійську мову; ханьюй фан'янь «діалекти китайської, або ханьської мови»). У Гонконгу, який донедавна залишався поза тими, що проводилися в КНР мовних кампаній, у сучасних офіційних публікаціях можна зустріти термін чжунго фан'янь "китайські діалекти", "діалекти Китаю". З недавнього часу тут прийнято говорити про дві письмові (англійську та китайську) та три усні (англійську мову, кантонський діалект і путунхуа) мови (лян вень сань юй), що вживаються в Гонконгу. У колишній португальській колонії Макао аналогічна гонконзька формула звучить як сань вень си юй. Як третя письмова і четверта усна мова тут додана португальська, яка була до повернення КНР єдиною офіційною мовою в цій колишній португальській колонії. Низку важливих змін зазнала за останні роки лінгвістична термінологія на Тайвані. Після 1949 р. сюди перемістилися з континенту багато представників інтелектуальної еліти, були продовжені мовні реформи, які проводилися в Китайській Республіці. Тайвань досяг безпрецедентних успіхів у поширенні аналога путунхуа — «державної мови»

(гоюй), хай навіть у особливому місцевому варіанті. Тим не менш, позиції діалектів на Тайвані завжди залишалися сильними і значно зміцнилися після скасування воєнного стану в 1987 році (Зав'ялова, 2012, с. 35-36).

1.2. Дослідження північних діалектів китайської мови у працях зарубіжних і китайських лінгвістів

С. Є. Яхонтов виділяє від 7 до 10 груп діалектів, а саме: група I – Гуаньхуа (У, Ваньнань, Гань, Сян); група II – Юе, Хакка (Міньбей, Міндун, Міньнань). Навіть попри те, що діалекти групи Гуаньхуа розповсюджені серед 3/4 населення Китаю, решта 1/4 складає близько 200 млн носіїв, що дорівнює населенню однієї великої або кількох маленьких європейських країн (Астрахан, Зав'ялова, Софронов, 1985, с. 12-14).

Окрім власне китайських діалектів є також мови китайських національних меншин у країнах, що мають спільний кордон із Китаєм. Одним із прикладів можна навести мову дунганів (китайські мусульмани, що проживають у Киргизстані, Казахстані та інших країнах Середньої Азії). Дунганська мова так само, як і китайська, є ізолюючою, тобто слова можуть одночасно відноситись до декількох частин мови. (Імазов, 1979, с. 75-77). В дунганській мові також відсутні дзвінки приголосні, є лише глухі, глухі придихові, а пари твердих та м'яких приголосних є позиційними, а не фонематичними, на відміну від слов'янських мов, тобто дунгани дуже часто замінюють дзвінки та тверді приголосні на глухі придихові (наприклад, слово “душ” вони вимовляють як “тхуш”) Через це китайські вчені вважають, що дунганська мова – це один із діалектів Китаю, однак дунгани отримали писемність для своєї мови лише за радянських часів, а сам етнонім “дунган” є невідомим для китайців в принципі. В Китаї дунгани називаються 回族 (huizu) і частіш за все розмовляють мовою тієї провінції, в якій живуть. Якщо раніше вони користувалися арабським алфавітом, то нині представники національності Хуей в обов'язковому порядку володіють ієрогліфікою

(Імазов, с. 85-89).

Низка дослідників зазначають, що мова середньоазіатських дунган сьогодні багато в чому відрізняється від мови китайських мусульман. Великий вплив на це мала свідомо ізольованість від іншомовного оточення (дунгани завжди жили компактними, переважно мономовними діаспорами, утворюючи окремі села чи міські квартали, а міжнаціональні шлюби були рідкістю). Одночасно дунганська мова неминуче запозичила лексику з російської, киргизької та казахської мов (Рукодельнікова, 2012, с. 1-7).

Особливістю синологічних досліджень на теренах Російської імперії на початку ХХ ст. є те, що більш-менш детально були описані діалекти східного узбережжя, і лише за радянських часів почалися дослідження діалектів по всій території Китаю. Але більшість дослідників так чи інакше акцентують увагу на вивченні південних діалектів, зокрема С. Є. Яхонтов (1965), який досліджував фонетику давньокитайської мови на основі поезії південних авторів, адже історично склалося так, що Північ Китаю постійно потерпала від загарбників, що в свою чергу зумовлювало високу мобільність населення і подальше “змішування” діалектів, отже, жителі Півночі згодом так чи інакше могли порозумітися один із одним. Південь, на відміну від Півночі, був “тихою гаванню”, де населення було більш “вкоріненим”, менш мобільним, де люди з одного маленького селища могли абсолютно не розуміти вихідців із сусіднього селища, тому південні діалекти є зрозумілими лише для їхніх носіїв, є більш “законсервованими”. Це також пов’язано із тим, що населення південного Китаю розташовувалося у долині Янцзи, могло бути розділене один із одним горами, а також жило пліч-о-пліч із нацменшинами, які своєю мовою також на них впливали (с. 17-37).

Хаматова А. А. (2016) писала про фонетичний спосіб запозичення полягає у передачі звучання іншомовного слова. Але, входячи в китайську мову, іноземні запозичення піддаються переоформленню відповідно із внутрішніми законами мови-реципієнта. Під впливом фонетичної системи китайської мови запозичення проходять фонетичну адаптацію відповідно до

норм мови реципієнта, однак ступінь фонетичного освоєння неоднаковий. Яскравим прикладом цього є велика кількість запозичень із російської мови у північно-східний діалект (с. 15).

Китайські синологи, досліджуючи діалекти, головним завданням вважають встановлення відмінностей між Путунхуа та діалектами. Наприклад, Янь Цзян (Yan & Dewaele, 2018) зазначає, що Материковий Китай, який часто розглядають як єдину країну, є різноманітним і неоднорідним суспільством в етнічному, мовному та культурному аспектах. Мова Путунхуа була прийнята як один із варіантів китайської мови, який ханьці використовують у офіційній сфері. Чіткий поділ путунхуа як високофункціонального різновиду та китайських діалектів як низькофункціонального різновиду було сформульовано неофіційною китайською мовною політикою. Проте нерівний соціальний статус, демографічна та інституційна підтримка путунхуа та китайських діалектів викликали занепокоєння щодо життєздатності китайських діалектів серед людей, особливо в престижних діалектомовних регіонах (с. 1-3).

Девід Лі (Li David, 2006) поділяє діалекти Хань на сім основних груп: 1) мандаринська розмовна китайська (розмовляють у північній, північно-західній та південно-західній частинах Китаю), на якій базується мова путунхуа, 2) у (розмовляють у Шанхаї та провінціях Цзянсу та Чжецзян), 3) мін (розмовляють переважно у провінції Фуцзянь), 4) юе або кантонська (розповсюджені переважно в провінціях Гуандун і Гуансі), 5) сянь (розмовляють у провінції Хунань), 6) гань (розмовляють у провінції Цзянсі) і 7) кецзя (здебільшого зустрічається в невеликих анклавах у різних провінціях південного Китаю, а саме Гуандун, Гуансі, Фуцзянь і Сичуань). Ці діалекти та їхні піддіалекти використовуються як регіональна лінгва франка серед людей, які поділяють той самий діалект. Материковий Китай – це велике багатомовне суспільство, яке загалом характеризується як диглосія зі зростаючою (діалектною) двомовністю. Хоча китайські діалекти загалом мають ту саму письмову систему, що й китайська мандарин (путунхуа), вчені

погоджуються, що китайські діалекти більше схожі на окремі мови, ніж на діалекти однієї мови, принаймні фонологічно. У західній лінгвістичній традиції окремі діалектні різновиди мови є взаємно зрозумілими, однак китайські діалекти іноді абсолютно незрозумілі один одному. Ось чому людям у діалектних регіонах важко вивчати путунхуа, особливо в деяких регіонах, де діалекти лінгвістично відрізняються від путунхуа (с. 152-155). Чжоу Мінлян (Zhou, 2001) вважає, що поняття «фан'янь» (китайських діалектів) більше показує, як розмовні китайські різновиди розуміються в Китаї, ніж термін «діалект». «Фан'янь» не тільки відноситься до взаємозрозумілих діалектів, але також включає взаємно незрозумілі діалекти в Китаї (с. 231-233). У цьому дослідженні термін «китайські діалекти» буде використовуватися для позначення «фан'янь» китайської мови.

Лінь Гуаньхун (Линь, 2022) зазначає, що діалекти є носіями місцевої культури, засобом, за допомогою якого місцева культура зберігається та передається, тому, коли зникає діалект, зникає відповідна локальна цивілізація. З настанням ХХІ століття інформаційні технології відіграють все більш важливу роль у житті людей, а також у їхній роботі, і в популяризації мови путунхуа відбуваються важливі зміни. Зростання значення, що надається державною освітою просуванню путунхуа, призвело до певної кризи у збереженні діалектів. На думку дослідника, ми повинні чітко розуміти значення збереження діалектів для всіх аспектів нашої культури та мови (с. 45).

Ван Лімей (Wang, 2008) вважає, що коли справа доходить до ставлення до двох основних мовних різновидів у Китаї: путунхуа («загальна мова») і кантонської, серед людей, що живуть у материковому Китаї, багато питань досі залишаються без відповіді, адже навіть попри те, що влада за часів Ден Сяопіна зробила великий внесок у розвиток економіки провінції Гуандун, розповсюдження Путунхуа було досить неефективним в провінції з ряду причин. По-перше, кантонська мова має особливий статус серед діалектів у Китаї; на материку вона використовується лише як рідна мова в Гуандуні, але

на відміну від інших китайських діалектів, вона використовується по всій провінції, наприклад, у станціях метро, разом із Путунхуа (а іноді і з англійською). По-друге, кантонська мова отримує потужну інституційну підтримку в Південному Китаї, наприклад у ЗМІ, де використовується на кількох телеканалах Гонконгу. По-третє, на відміну від багатьох інших діалектів у Китаї, кантонська використовується в усіх сферах і для всіх функцій у суспільстві, і, на останок, кантонська мова користується більшим престижем, ніж інші різновиди китайської через тісні зв'язки з Гонконгом (с. 58-59).

Північні діалекти, на відміну від південних, не досліджувалися дуже детально, адже вважалося, що північні діалекти і є базою для Путунхуа, саме тому кількість праць із вивчення північних діалектів китайської мови є порівнянно невеликою, хоча деякі аспекти варті уваги, зокрема запозичення із російської мови у північно-східних діалектах китайської мови. Цзян Їн (Цзян, Шипановская, 2016) зазначає, що для запозичень із російської в китайську мову, а саме в північно-східних діалектах, характерний в основному усний шлях, коли слова, що існували в контактному російсько-китайському піджині, який був неофіційним засобом спілкування між росіянами і китайцями, переходили в путунхуа та у північно-східні діалекти. Велику роль цьому процесі грають конкретні історичні та соціально-культурні чинники, які сприяли контакту мов та його носіїв наприкінці XIX – початку XX ст. і зараз. Серед російських запозичень вона виділяє такі групи слів: назви продуктів, тютюнових та алкогольних виробів, одягу та взуття, одиниць виміру та валют, назви предметів побуту тощо (с. 144-145). Ма Цюаньчжен (Ма, 2017) зазначає, що серед російських запозичень у китайській мові більшість слів можна віднести до безеквівалентної лексики, що «не має ні повних, ні часткових еквівалентів серед лексичних одиниць іншої мови», а запозичення відбувається у вигляді транслітерації (с. 148-149).

Західні вчені так чи інакше більше приділяли увагу дослідженню південних діалектів. Наприклад, Роберт М. Сандерс (Sanders, 1987) описав 4

види китайської мови, а саме: ідеалізований, імперський, географічний і місцевий. На думку вченого, перший тип – це те, що називається Путунхуа – на материковому Китаї, Гоюй на Тайвані та Хуаюй у Сінгапурі. За межами Китаю цей так званий стандарт, офіційний Мандарин, як прийнято називати китайську мову на Заході, відповідає мові, що міститься в підручниках. Що характеризує цю мову, так це граматична невизначеність, відсутність будь-яких носіїв мови та дуже мало тих, хто справді вільно нею володіє. Найбільш часто цитоване визначення путунхуа стверджує, що його фонологія базується на «фонології Пекіну», його лексикон – на лексиці сучасної літератури, а його синтаксис – на «схемах речень північного Китаю». Другий тип мови, який позначається терміном «Мандарин» – це мова, якою розмовляє вчений чиновницький клас в імперському Китаї. Як і мова, описана вище, цей тип також не мав повністю кодифікованої граматики, так само, як і носіїв мови, яких можна ідентифікувати. Третій тип китайської мови є винаходом мовознавців ХХ ст., створений у прагненні окреслити мову певної території, що має певні спільні фонологічні риси. Зокрема, ця мова визначається на основі її географічного поширення, тонального інвентаря та інваріантів середньокитайських дзвінких ініціалей (як обструентів, так і сонорних) і закритих складів. Цим типом мови володіє більшість китайців і включає: територію на північ від Янцзи, територію вздовж південного берега Янцзи, на схід від Цзюцзяна та на захід від Чженьцзяна, Хубей (за винятком південно-східного кута), Сичуань, Юньнань, північний захід Гуансі, і північно-західний кут Хунані. Ця лінгвістична область займає три чверті площі ханьськомовного Китаю, де понад 70% населення розмовляє ханьською мовою (включаючи ханьськомовні меншини, такі як Хуей тощо). На думку Сандерса, «місцева китайська» – це просто визнання того, що точний контрольний список лінгвістичних досліджень, підготовлений вченими для окреслення географічного розповсюдження китайської мови, недостатній для пояснення загальної граматичної системи будь-якої місцевості, розташованої в її межах. Однією з важливих відмінностей у

місцевій мові є різниця між тими формами, які розвинулися в результаті безперервної еволюції (знайдено переважно на півночі), і тими формами, які розвинулися штучно через мовне планування протягом останніх півстоліття (переважно на півдні) (с. 2-14).

Джюлі М. Гроувс (Groves, 2008) розміркує над питаннями визначення діалекту та відмінностей між мовою та діалектом на прикладі мови Мандарин і Кантонського діалекту. Дослідниця виділила кілька груп відповідей, а також виявила значні відмінності у відношенні між групами та між західними та китайськими концепціями діалекту. Провівши кілька досліджень, Гроувс дійшла висновку, що у питанні відмінностей між мовою та діалектом різні групи наголошують на різних факторах. Дослідниця перераховує багато аспектів, у тому числі деякі атрибути соціолінгвістичної типології (стандартність, історичність, відсутність автономії, редукція), а також усі інші фактори, однак відносна важливість кожного визначення сильно різниться. Головною відмінною рисою діалекту вважається відносний географічний розмір. Хоча в західних концепціях діалект також є регіональним або соціальним різновидом мови, однак тут взаєморозуміння є визначальною ознакою. Вторинні чинники в обох концепціях є схожими: діалекти включають відмінності у вимові різновидів однієї мовної системи зі скороченням, як правило, у формі відсутності системи письма. Дослідниця підсумовує, що розуміння суб'єктами діалекту, здається, більше відповідає буквальному значенню терміна «fangyan», з акцентом просто на регіональній формі мови, ніж на західному розумінні, яке також передбачає взаємну зрозумілість. Ззовні це, здається, вказує на те, що слово «тополект» є кращим вибором для перекладу китайського терміну «фан'янь», оскільки воно також містить основну ідею географічної різноманітності без натяку на взаєморозуміння (с. 55-60).

Попри те, що у більшості західних науковців увага приділялася південним діалектам, праці з північних діалектів все-таки мають місце у західній синології, хоча їх значно менше. Зокрема, є чимало досліджень по

пекінському діалекту, але його часто розглядають як основу Путунхуа. Катя Чиркова та Їя Чен (Chirkova & Chen, 2017) зауважують, що позаяк «Пекінський мандарин» (Běijīnghuà 北京话, Pekingese) – це мова, якою розмовляють у місті Пекін його корінні жителі, через це на розвиток пекінського діалекту в цьому визначенні істотно впливають два чинники: особливий статус столиці, яким місто мало майже безперервно протягом майже тисячоліття, і нормативна мова його спадкових правлячих еліт. XX століття принесло нові зміни в мову Пекіну, а після безпрецедентного територіального розширення міста, починаючи з 1960-х років, зміни населення, що характеризується значним притоком мігрантів з усієї країни, які принесли з собою свої рідні діалекти та мови, а також широкомасштабне просування нового нормативного стандарту, стандартної мандаринської мови (зараз відомого китайською як Pǔtōnghuà 普通话), заснованого якраз на діалекті Пекіна. Голосні демонструють широкий діапазон поверхневої реалізації, причому більшість голосних звуків зустрічаються у досить вузькому діапазоні контекстів. Це призвело до різного трактування кількості голосних, що лежать в основі, і, отже, зв'язку між поверхневими реалізаціями голосних і фонемними категоріями голосних. Зважаючи на велику кількість лексичних одиниць, що містять склади нейтрального тону, пекінський діалект зазвичай аналізується як такий, що має наголос. Ненаголошені склади нейтрального тону редуковані в своїй сегментній артикуляції. Крім того, деякі морфеми мають значення вимови або тону, які відрізняються від їхньої нормативної вимови як кодифікованої. Наприклад, еризація (érhuàuyīn 儿化音) означає додавання ретрофлексного суфікса -er ㄟ до кінцевого складу, що і дає еризовану фіналь, і це стало однією з головних особливостей пекінського діалекту (с. 4-20).

Кріс Лі (Li Chris, 2004) зазначає, що стандартна китайська мова не має вищого соціального престижу, а скоріше навпаки, тому що багато китайців вважають стандартну китайську мову практичним інструментом, а не

символом статусу. На думку Лі, багато людей витрачають стільки зусиль на вивчення стандартної китайської мови, щоб їх зрозуміли, і не турбуються про акцент, який вони все ще мають. Це стосується чиновників, науковців і пересічних людей. Загальним обґрунтуванням прийняття пекінської мандаринської мови як фонологічної основи сучасної стандартної китайської мови є переконання, що пекінська мандаринська мова була офіційним стандартом протягом більшої частини китайської історії через статус Пекіна як столиці Китаю. Діалекти Цзілінь і Чанчунь ближчі до сучасного Пекіна, ніж діалекти Шеньяну; діалект Харбіна навіть ближчий до пекінського, ніж діалект Чанчуня. Тут виявляється, що існує зворотна залежність між географічною відстанню та діалектною спорідненістю; чим далі на північний схід розташування діалекту, тим ближче він до «пекінського мандарину». На думку вченого, деякі люди помилково вважають, що потрібен єдиний стандарт китайської мови для всього китайськомовного світу: у той час як у західній лінгвістичній традиції «взаємна зрозумілість» лежить в основі відмінності між мовою та діалектом, у китайській науці зрозумілість не відіграє жодної ролі, натомість політична єдність, генетична приналежність і спільна орфографія вирішують, чи слід називати два різновиди мови діалектами однієї мови чи ні (с. 98-102).

1.3. Фонетичні та лексико-граматичні особливості північних діалектів китайської мови

Зав'ялова О. І. (1996) зазначила, що на даний момент у КНР визнано, що діалекти та офіційна мова путунхуа, яка використовує пекінську вимову, усною формою якої тією чи іншою мірою володіє лише половина населення країни, приречені на довге співіснування і не повинні протиставлятися один одному. Діалекти будь-якого рівня, таким чином, сприймаються в китайському мовознавстві як об'єкт, що має самостійну наукову та культурну цінність поза у зв'язку з вирішенням проблем поширення єдиного усного

засобу спілкування у діалектних районах (с. 102).

Юань Цзяхуа (1965) пише, що у китайських та багатьох інших зарубіжних лінгвістичних роботах досі прийнято протиставляти, з одного боку, звані північні діалекти, чи гуаньхуа, які у країнах називаються мандаринськими, з іншого – всі інші діалекти, разом, іменовані південними. Це протиставлення ґрунтується насамперед на тому, що діалекти нуаньхуа, на яких говорять у районах на північ від річки Янцзи та у південно-західному Китаї, охоплюють більшу частину території та майже дві третини (64,51%) населення країни. Вони ж загалом лежать в основі національної мови путунхуа, створюючи, як це зазвичай наголошується, основу для лінгвістичної однаковості Китаю. Географічне поширення всіх інших діалектів обмежено південним сходом країни. Соціально вони вважаються набагато менш значущими, ніж північні, хоча, як правило, охоплюють десятки мільйонів людей (с. 7).

Р. Д. Лопатін та Д. Ю. Леонова (2018) писали, що діалекти розрізняються фонетично (що ускладнює міждіалектне спілкування, хоча діалекти пов'язані регулярними звуковими відповідностями), лексикою, граматикою, проте основи їх граматики і словникового складу єдині. Також єдина для всього Китаю та ієрогліфічна писемність. Літературна мова спирається на північні діалекти. Фонетична норма – пекінська вимова. Вчені вбачають у діалектичній різноманітності показником культурного багатства, але водночас і серйозною перешкодою для комунікації для величезної кількості людей у межах однієї держави (с. 482).

Діалекти розрізняються фонетично (що ускладнює міждіалектне спілкування, хоча діалекти пов'язані регулярними звуковими відповідностями), лексикою, граматикою, проте основи їх граматики і словникового складу єдині. Літературна мова спирається на північні діалекти.

Фонетична норма — пекінська вимова (проте в епоху династії Тан, коли було створено більшість класичних китайських текстів, норма була близька швидше до нинішньої діалектної групи хакка). За основу

загальнонаціональної нормативної мови путунхуа було прийнято групу північних діалектів гуаньхуа, яка охоплює понад 70 % носіїв китайської мови.

Радянські вчені звертають увагу на те, що формування сучасної китайської національної мови відбувається одночасно за двома напрямками. Одним із них є стихійна лінгвістична інтеграція, яка завжди призводила до створення розвитку міждіалектних засобів усного спілкування. У новий час цей процес прискорюється внаслідок зміцнення економічних та адміністративно-політичних зв'язків між окремими частинами країни, регулярного спілкування між людьми, які говорять на різних діалектах, у великих містах, на підприємствах, у збройних силах і т. п. Діалекти утворюють живу стихію сучасної китайської мови, яка нерозривно пов'язана з національною мовою. Як усне мовлення, і письмовий текст є полем взаємодії національної мови та діалектів (Рибнікар, 2013, с. 3).

Говорячи про походження північно-східного діалекту китайської мови дунбейхуа, необхідно відзначити, що він є відносно нещодавно сформованим місцевим різновидом загальнонаціональної мови. На відміну від більшості інших діалектів, він не був сформований на основі говірки якоїсь однієї етнічної групи, а є продуктом взаємодії та мовних контактів численних етнічних груп, що говорять не тільки мовами сім'ї Тибету, але і алтайської групи. У період династії Мін на території нинішніх трьох провінцій Північного Сходу Китаю проживали чжурчжені та інші малочисельні народності, що говорять мовами алтайської групи. Пізніше після вторгнення на територію нинішнього Північного Сходу Китаю маньчжурів і заснування Цинської династії на цій території масового поширення набула маньчжурська мова.

З другої половини XIX ст., отримавши дозвіл з боку Цинського уряду, ханьське населення розпочало масову міграцію на цю територію, яка отримала назву Маньчжурія. Більшість переселенців переїхала сюди з нинішніх провінцій Хебей і Шаньдун. Саме в цей період внаслідок взаємодії етнічних китайців-носіїв хебейського та шаньдунського діалектів, а також

корінних народів, що проживають на цій території, і став формуватись північно-східний діалект китайської мови.

Північно-східний діалект за традицією поділяється на п'ять говірок: шеньянську, цицикарську, чанчунську та харбінську. Розвиток лексичного фонду північно-східного діалекту відбувався за умов впливу трьох основних процесів. Насамперед, це вплив мов народів сусідніх країн – Росії та Японії. Невластиве загалом китайської мови фонетичне запозичення лексики з інших мов є досить звичним явищем для північно-східного діалекту. Фонетична база північно-східного діалекту китайської мови при всій відносній схожості з пекінським діалектом має свої особливості. Стандартні для пекінського діалекту чотири складові тони присутні і в аналізованому діалекті, проте способи реалізації даної просодической характеристики мови відрізняється. Діапазон реалізації тонального малюнка нижче, ніж у пекінському діалекті. Якщо високий рівний тон у пекінському діалекті реалізується з урахуванням показників 5-5, то цьому діалекті це буде 4-4. Реалізація тонального малюнка стилю в діапазоні показників 1-5 носіями північно-східних діалектів вказують на високий ступінь емоційності в мовленні. Досить частотним явищем є редукування кінцевих сонантів у складі. Мови алтайської групи, зокрема, маньчжурський, вплинув формування особливої системи словотвори, що характеризується ширшим використанням суфіксації у освіті прислівників і прикметників. Немаловажну роль надали і суворі кліматичні умови, що вплинули на фонетичну систему Дунбейхуа. За всіх зазначених специфічних рис північно-східного діалекту дунбейхуа не можна не відзначити його тісний зв'язок з пекінським діалектом та іншими північними говірами гуаньхуа, які і лягли в основу загальнонаціональної мови путунхуа. Зазначена особливість дозволила художнім творам аудіовізуальних жанрів став популярним по всій країні, включаючи південні регіони КНР (Ягуфаров, 2021, с. 172-174).

Ішутіна Ю. О. (2015) писала про широку «медійність» та популярність на всієї території країни, яку останніми роками став набувати північно-

східний діалект китайської мови (дунбейхуа). Величезною мірою цьому посприяла творчість артистів естрадних жанрів ерчженьчжуань і сяопінь, зокрема, Чжао Беньшаня та інших акторів з його творчої групи, а також пов'язаних з ними телевізійних серіалів, що розповідають про життя звичайних жителів китайської глибинки, що проживають на території Північного Сходу (с. 210).

Путунхуа та північно-східний діалект дунбейхуа (东北话 dōng bei huà) часто порівнюються, зокрема, через свою приналежність до північнокитайської групи та схоже звучання (на відміну, наприклад, від кантонського чи шанхайського діалектів). Однак існує ряд особливостей даного діалекту та відмінностей із прийнятими стандартами написання та вимови в путунхуа. Носії Дунбейхуа схильні до скорочення та спрощення слів. Звучання північно-східного з пекінським прислівником часто порівнюються частотою використання еризації, тим самим дунбейхуа відрізняється і від «чистого» путунхуа». Початково Північний Схід відставав у розвитку від решти Китаю і був рідконаселеним. Насамперед, це обумовлювалося будівництвом правителями Мін стін та фортець для захисту від набігів національних меншин. Ці зміцнення, у свою чергу, також зупиняли потоки міграції китайського народу на північно-східні землі. Подібна ситуація зберігалася доти, доки Китайський уряд не почав освоювати північно-східні землі для видобутку копалин та будівництва залізниць. На території було виявлено родовища нафти та поклади вугілля та різних руд. Сьогодні такі міста Північного Сходу як Шеньян, Харбін, Чанчунь – міста з великою часткою промислового комплексу та великою кількістю робітників та шахтарів. Під впливом економічного підйому регіону почав зростати і культурний рівень населення, проте за дунбейхуа і на сьогоднішній день закріплено стереотип мови простого, веселого та безграмотного народу, зокрема робітничого класу. Цей факт обігрується на просторах Інтернету та в ефірах китайського телебачення: у фільмах, серіалах, в окремих шоу китайських комедіантів, які парадують північно-

східну вимову.

Простіше кажучи, Путунхуа є «чистим» і позбавленим афіксів видом північнокитайської групи мов, на тлі якого дунбейхуа відрізняється своїм «сільським», простонародним забарвленням (Гунбіна, 2019, с. 319-322).

Лоран Сагарт (1999) писав, що в залежності від території поширення та особливостей місцевості в північних діалектах зазвичай виділяють від 3 до 5 тонів, а в південно-східних – близько 6-10 (с. 91-94).

Іфеаньї Одіньє (2015) писав, що китайська мова складається із ієрогліфів, але ієрогліфи не надають узгодженої інформації про вимову. Загалом, вимову неможливо визначити, дивлячись на китайські ієрогліфи, хоча іноді ієрогліфи зі загальними частинами мають подібну вимову. На відміну від більшості мов, китайські ієрогліфи не є переважно фонетичними, і, звичайно, не алфавітний, а піктографічний або ідеографічний (що відображає комбінації малюнків або символів для передачі значення), як давньоєгипетські ієрогліфи. Отже, під час навчання мови потрібен був спосіб письмового представлення вимови кожного символу. В умовах такої різноманітності діалектів та великої різниці між ними і був розроблений Піньїнь. Тому, китайську мову частіш за все вивчають за допомогою транскрипції. Для китайської мови в Китаї та на Заході розроблено багато систем транскрипції. Більшість із них базуються на латиниці, тому їх називають системами «латинізації» (с. 2).

Хань Мяомяо (Ван, 2018) писав, що Північно-східний діалект належить до гілки мандаринського діалекту, хоча північно-східний діалект має власний регіон, але через географічний зв'язок є ближчим до сучасної китайської мови, а це може бути зрозуміле жителям інших регіонів загалом, що і є об'єктивною та необхідною умовою для широкого поширення північно-східного діалекту в країні в останні роки. Хоча північно-східний діалект відносно нещодавно сформувався, він все ще займає дуже важливе місце в китайській мові. Перш за все, північно-східний діалект вплинув на формування путунхуа. Північно-східний діалект є субдіалектом північних

діалектів Китаю. Путунхуа базується на північних діалектах із пекінською говіркою, як стандартною вимовою із сучасними парадигмами та граматичними нормами. Завдяки «популяризації» північно-східного діалекту в останні роки, північно-східний діалект став дуже популярним, і він показав тенденцію до посилення. На даний момент, здається, що північно-східний діалект досяг тимчасової гегемонії серед діалектів. В історії Північного Сходу є історія імміграції протягом майже 200 років. Народ Дуньї прибув до держави Бохай, іммігранти з династій Цинь і Хань переїхали, а народ чжурчжень народу кідань двічі домінував на Центральних рівнинах. Повертаючись, біженці з Хебея, Шаньдуна і Шаньсі зійшлися разом Канто становить складність і унікальність північно-східної культурної структури, а також є джерелом для розвитку та еволюції північно-східного діалекту. Згідно з історичними даними, з 1920 по 1930 рік на північний схід прибуло 6 мільйонів іммігрантів, і більшість із цих іммігрантів були біженцями з Шаньдуна та Хебея. Північно-східний діалект також є сумішшю рідної мови та діалектів Хебея, Шаньдуна та Шаньсі, і це також основна причина, чому північно-східний діалект легко прийнятий. Історична еволюція північно-східного діалекту тісно пов'язана з історичними змінами північно-східного регіону. Інтеграція культури та мови цього народу, а також інтеграція з мовами інших країн, може говорити про те, що північно-східний діалект є свідком історії Північного Сходу та «живою копалиною» історії Північного Сходу (с. 140).

Висновки до розділу 1

Попри те, що діалекти були і залишаються актуальною темою дослідження у синології, північні діалекти переважно не привертають уваги синологів, на відміну від південних. Радянські синологи так чи інакше описували північні діалекти, зокрема північно-східний діалект, який під впливом історико-географічних факторів має чимало запозичень із російської мови, але в загальному описі діалектів у своїх працях звертали увагу більше

на лексику. Радянських вчених цікавив не стільки сам північно-східний діалект, скільки русизми в ньому. Також радянські вчені дуже часто описували загальну мовну політику КНР, зокрема розповсюдження Путунхуа та вплив цього явища на існування діалектів.

Китайські синологи, якщо і досліджували північні діалекти, то лише як базу для Путунхуа, або досліджували запозичену лексику (наприклад, запозичення із російської мови у північно-східному діалекті), приділяючи головну увагу південним діалектам, зокрема фонетиці та лексиці. Основна мета досліджень діалектів – це встановлення, наскільки той чи інший діалект відрізняється лексично (фонетично, граматично) від Путунхуа. Вчені, які походять із Гонконгу (Гуандуну), схильні виокремлювати кантонську мову, а не називати її діалектом.

Західні синологи переважно схиляються до того, щоб вважати китайські діалекти окремими мовами, а пекінський діалект – базою для Путунхуа, тому у західній синології найбільше приділяється увага саме південним діалектам, зокрема канонській мові, по якій написано найбільше робіт. Західні вчені китайського походження, зазвичай, досліджуючи свій діалект, наполягають на тому, що це окрема мова, яка дуже сильно відрізняється від Путунхуа. Частина дослідників вважає, що діалекти мають бути збереженими, а Путунхуа не є якимось стандартом, який має об'єднувати китайську націю. На думку таких дослідників, Путунхуа – це суміш пекінського діалекту разом із іншими північними діалектами, у той час, як південні діалекти, а також тайваньський варіант китайської мови також варті уваги та їх слід берегти.

Таким чином, північні діалекти не є популярною темою досліджень серед синологів різних країн та регіонів, хоча і мають свої особливості та не є просто «базою для Путунхуа».

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛЕКТІВ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Діалекти досліджували вчені різних епох та країн, але спільним для праць з діалектології є методи, які використовують під час дослідження. Т. І. Мочалова (2008) узагальнює найрозповсюдженіші методи дослідження діалектів:

1. Метод безпосереднього спостереження за вимовою мешканців якогось населеного пункту (прямий, польовий метод) передбачає збирання матеріалу самими дослідниками безпосередньо у населених пунктах. Цей метод дозволяє досліднику зібрати і класифікувати діалектні явища, забезпечує повноту і достовірність фактів, що збираються.

2. Анкетний метод передбачає розсилку спеціально підготовленої програми місця збору матеріалу. Програма включає питання в галузях фонетики, лексики, граматики (приміром: як у Вашому населеному пункті вимовляється/називається те чи інше слово/явище і т. п.).

3. Метод лінгвістичної географії (лінгвогеографії) передбачає збирання та картографічне відображення поширення різних мовних явищ. Лінгвістична географія дає пояснення шляхів та закономірностей розвитку мови, характеризує особливості формування мовних фактів на певній території (с. 7-9).

І. Г. Матвіяс (1990) зазначає, що в українській діалектології застосовуються лише 2 основних методи, а саме описовий та лінгвогеографічний. Вчений вважає, що через використання описового методу українські діалекти досліджувалися односторонньо, говірки не описувалися повністю, хоча саме завдяки цьому методу склалися і досі складаються словники українських діалектизмів. З іншого боку, лінгвогеографічний метод використовується задля відображення ареалу розповсюдження того чи іншого діалекту, зумовленого різною генетичною

основою в різних місцевостях, впливом літературної мови на говірки тощо (с. 16-19).

Вибір методів (методики) досліджень – це інструмент отримання фактичного матеріалу та необхідна умова досягнення поставленої в роботі мети (Шаумян, 1965). Усі науки з точки зору метода дослідження поділяються на два класи: емпіричні та теоретичні. Емпіричне дослідження базується на безпосередній практичній взаємодії дослідника з досліджуваним об'єктом. У теоретичному ж дослідженні відсутня безпосередня практична взаємодія з об'єктами (с. 46-47). Під час нашого дослідження було застосовано низку методів дослідження, а саме описовий метод безпосереднього спостереження (передбачає опис фонетичних (лексичних) особливостей), компонентний аналіз та метод опозицій (для з'ясування закономірностей, які існують у структурі значення лексичних одиниць діалекту, та визначення співвідношення між такими явищами, як синонімія, антонімія, полісемія), дистрибутивно-статистичний аналіз (передбачає збір статистики, тобто скільки і як часто використовується та чи інша лексична одиниця носіями діалекту), контекстологічний аналіз (передбачає вивчення мовної одиниці в контексті. Ми виділяємо декілька видів контексту, а саме: 1) мінімальний – у рамках словосполучення, що відображає граматичні зв'язки лексичної одиниці; 2) розгорнутий – у межах пропозиції (висловлювання); 3) розширений – обсяг текстових фрагментів – надфразових єдностей, абзаців, строф, типів промови; 4) максимальний – у межах художнього твору; 5) надконтекст – обсягом усієї творчості автора), анкетний метод (передбачає отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартизованих запитань попередньо підготовлених бланків – анкет), а також метод лінгвістичної географії (полягає у картографуванні елементів мови, що розрізняють її діалекти).

Компонентний аналіз – це метод дослідження змістовної сторони значущих одиниць мови, що має на меті розкладання значення на мінімальні семантичні складові. Цей метод був використаний при дослідженні

лексичного матеріалу як техніка опису вузького кола лексичних одиниць (термінів спорідненості) у різних діалектах.

Дистрибутивний аналіз (від лат. *distribūere* – розподіляти, розділяти) – метод дослідження мови, заснований на вивченні оточення (дистрибуції, розподілу) окремих одиниць у тексті і не використовує відомостей про повне лексичне чи граматичне значення цих одиниць.

Контекстологічний аналіз (від лат. *contextus* – з'єднання, зв'язок) – аналіз фрагмента тексту, що включає обрану для аналізу одиницю, необхідний і достатній для встановлення значення цієї одиниці, що є несуперечливим по відношенню до загального змісту тексту. Іншими словами, контекст є фрагмент тексту мінус обумовлена одиниця.

Метод лінгвістичної географії – метод, що допомагає досліджувати територіальне поширення мовних явищ. Цей метод дає можливість на основі порівняльного вивчення ізоглосу отримати важливі відомості для ретроспективного вивчення історії мов та діалектів, встановити їх історичні зв'язки, відносну хронологію у розвитку тих чи інших явищ. Інтерпретуючи характер ізоглас, їх напрям, співвідношення між собою, дослідники отримують можливість за допомогою внутрішньої реконструкції мовних явищ та їх зіставлення з даними історії носіїв діалектів відновити шляхи розвитку живої народної мови у її діалектному різноманітті (Лингвистический энциклопедический словарь, 1990). Діалект є територіально обмеженим варіантом мови та функціонує лише в усній формі. Відомості про його будову стають надбанням науки тією мірою, якою діалект описаний дослідниками. Якщо під час роботи з матеріалом такого опису виявляється відсутність необхідних відомостей, це обмеження фактично можливо компенсувати тільки шляхом повного польового дослідження діалекту. Тому навіть попри великі та змістовні дослідження, наприклад, за програмою діалектичного атласу, велика ймовірність виявлення раніше нефіксованих діалектних фактів (Исследования по славянской диалектологии, 1992, с. 7).

2.1. Застосування описового методу для дослідження мовних одиниць:

Метод лінгвістичного опису (англ. method of linguistic description) – основний метод лінгвістики, що полягає у планомірній інвентаризації одиниць мови та поясненні особливостей їхньої будови та функціонування з урахуванням перехідних випадків, що потребують створення комбінативних груп і термінів (Словарь лингвистических терминов, 1993, с. 225).

Описовий метод застосовується для вивчення соціального функціонування мови, для опису та аналізу елементів та частин працюючого «мовного механізму». Він вимагає ретельної і точної характеристики фонем, морфем, слів, граматичних категорій, форм тощо. Кожен із цих елементів може й повинен розглядатися і формально, і семантично – принаймні таке фінальне завдання. Як лінгвістичний інструмент опису природної мови використовується метамова. Описовий метод за своєю сутністю є методом синхронного аналізу, складовими частинами якого є спостереження, узагальнення, інтерпретація та класифікація.

Описовий метод – це система дослідницьких прийомів, застосовуваних для характеристики явищ мови на даному етапі її розвитку. Описовий метод має виняткове значення для вивчення мови та складається з трьох етапів:

1. На першому етапі описового аналізу з тексту виділяються слова і речення, тобто номінативні та комунікативні одиниці мови: їхнє виокремлення не становить проблеми, оскільки вони виділяються графічно. Слова – це відрізки тексту від просвіту до просвіту; речення – це відрізки тексту між двома точками або знаками, що їх замінюють. Графічна сегментація має бути доповнена методикою ідентифікації мовних одиниць, оскільки злите та роздільне написання має варіанти, фразеологізми за значенням дорівнюють слову тощо.

2. Другий етап описового аналізу полягає у членуванні виділених із речення одиниць, тобто знаходження структурних одиниць. Вторинна сегментація йде двома шляхами: слова членуються на морфемі та словоформи, а речення – на словосполучення та члени речення.

3. Третій етап описового аналізу пов'язаний з інтерпретацією виділених номінативно-комунікативних (перший етап) та структурних (другий етап) одиниць. Структурна інтерпретація здійснюється за допомогою категоріального та дискретного аналізу (Іванова, 2006, с. 239-240).

2.2. Застосування методу лінгвістичної географії для дослідження діалектів

Р. І. Аванесов та С. Б. Бернштейн (1958) писали, що лінгвістична географія має справу з сучасними фактами мови на різних територіях. Однак вона має право на існування через її виключно велике значення для генетичного, діахронічного мовознавства. Предметом лінгвістичної географії, як і взагалі діалектології, зазвичай є якісь щодо явища мови на різних територіях. Однак якщо в практиці лінгвістичної географії, як і в діалектології взагалі, до останнього часу ці два явища вивчалися як правило ізольовано, поза системою мови в цілому, то в даний час виникають завдання вивчення як елементів системи мови (с. 4).

В. М. Жирмунський (1956) зазначав, що розвиток лінгвістичної географії, створення лінгвістичних атласів та оперування їх даними значною мірою змінили гносеологічний вигляд лінгвістики: просторовий дискурс разом із дослідженням внутрішньої структури та діахронії мовних одиниць утворює гносеологічну триєдність лінгвістики, що досліджує мову структурно (с. 86).

Й. О. Дзендзелівський (1960) вважав, що хронологія ареалів та ізоглос може визначатися на підставі фіксації явища, що картографується, письмовими пам'ятниками, відомостей про час появи реалії, назва якої картографується (лексичні карти), відомостей про міграції, в ході яких дане явище або слово було занесено ззовні. За відсутності таких історичних відомостей хронологічні відносини між представленими на карті протиставленнями можуть з відносною точністю визначатися на підставі їх

територіального розміщення. Географічна проекція мовного явища часом може зазначати його хронологію. Окраїнні говірки зазвичай меншою мірою піддаються впливам з боку інших діалектів та літературної мови. Загальномовні інновації нерідко доходять сюди зі значним запізненням, що сприяє збереженню архаїчних рис (с. 95-101).

Надзвичайно продуктивним вважається прийом рекартографування (Вендина, 2011), що має на меті поетапне прочитання карти шляхом упорядкування представлених на ній матеріалів і збільшення ареалів лексем, що картографуються. У цьому випадку карта з ілюстрації перетворюється на самостійний об'єкт аналізу, і факти, відображені на ній, стають особливо значущими завдяки обраному масштабу дослідження. При цьому мапа дає можливість не тільки виявити ареальні зв'язки тих чи інших діалектів, але й розглянути їх у часовому плані. Відповідно до постулату лінгвістичної географії карта, будучи просторовою проекцією елементів мовної системи діалектів, дозволяє досліднику описати формування діалектних відмінностей з боку історичної перспективи, оскільки чинник простору завжди нерозривно пов'язаний з чинником часу. Мовні відмінності у просторі тотожні мовним відмінностям у часі (с. 457-460).

Нові постулати стверджують, що довільність мовного знака щодо його об'єктивного світу дуже обмежена через те, що немає категорії мовного кордону: мовні відмінності у просторі різної території є тотожними мовній різниці у часі на одній території; існування мови у просторі та існування мови у часі – одне й теж явище. Це і доводить лінгвістична географія, так само, як і порівняльно-історичне мовознавство для ширших ареалів і цілих сімей мов (Степанов, 1975, с. 304). Вендіна Т. І. (Вендина, 2010) вважає, що інтерпретуючи карту, виділяють 3 ознаки ареалу:

1. Просторова характеристика ареалів (чи є ареали дистантними чи контактними).

2. Місце локалізації ареалів, тобто чи знаходяться ареали в трьох мовних групах (у східній, західній, південній), у двох (у східній і західній, у

східній і південній або в західній і південній) або тільки в одній групі, що є важливим для хронологічної стратифікації матеріалу.

3. Якісна характеристика ареалу – великий чи острівний (чи навіть точковий), безперервний чи розірваний, характер його меж (рівні кордони чи різані) і його «щільності» (чи є ареал суцільним чи дисперсним) (с. 458).

Разом з тим можна виділити такі лінгвістичні ознаки ареалу, а саме:

- 1) тип основи кореспондуючих лексем (похідний/непохідний);
- 2) наявність/відсутність дериватів, однокорінних з кореспондуючими лексемами;
- 3) локалізація дериватів (у межах однієї чи різних мовних груп);
- 4) наявність/відсутність явища конкуренції з іншою лексемою в даному ареалі;
- 5) характер значення кореспондуючих лексем (пряме чи переносне);
- 6) характер діалектного протиставлення, поданого на карті;
- 7) типологія виявлених лексичних відповідностей (чи є випадковими чи вписуються у якусь мікросистему);
- 8) кількісний показник виявлених відповідностей (чи є масовими чи поодинокими: масовість виявлених сходжень неможливо приписати випадковості, що унеможливорює свавілля дослідника) (с. 458-459).

Тим не менш, Вендіна (2010) виділяє наступні проблеми сучасної лінгвогеографії:

1. Проблема інтерпретації ареалів. Як відомо, завдання будь-якого атласу полягає в тому, щоб дати уявлення про загальну картину поширення досліджуваних явищ з метою виявлення ізоглос та визначення їхньої топографічної та лінгвістичної значущості. Лінгвогеографа цікавить насамперед сучасний стан явищ, місце, яке вони займають у наші дні, та взаємини їх у просторі.

2. Проблема фонетичної субституції праслов'янських одиниць. Як зазначалося, Атлас має передусім порівняльно-історичну спрямованість, оскільки у основі лежить генетичний принцип встановлення діахронічного

тотожності слів і морфем. Ця діахронічна спрямованість Атласу особливо добре простежується у його фонетико-граматичній серії, де чітко видно диференціацію слов'янських діалектів залежно від історичного розвитку праслов'янських континуантів.

3. Проблема інтерпретації деяких фонетичних явищ лень. Матеріали Атласу свідчать, що традиційно прийняті аргументи при поясненні цього фонетичного явища втрачають свою пояснювальну силу, щойно до системи доказів включається чинник простору. Морфологічна аналогія, що проявляється, як правило, індивідуально, навряд чи могла стимулювати зміну фонетичного вигляду слова на такому великому мовному просторі. В іншому випадку це означало б визнання морфологічної аналогії таким незрозумілим феноменом, який поширюється на величезній території і великій тимчасовій протяжності (бо відомо, що падіння редукованих у різних мовах йшло в різний час), що навряд чи правомірно.

4. Проблема типології фонетичних процесів. Не менш важливим є й інший аспект фонетико-граматичної серії Атласу – синхронно-типологічний, який висвітлює проблеми типології фонетичних процесів, які потребують осмислення (с. 457-462).

В. М. Ярцева (Вопросы теории лингвистической географии, 1962) зазначила, що вищенаведені принципи лінгвогеографічного аналізу не слід абсолютизувати, а тим більше очікувати від них якоїсь точності математичних законів. Однак, це не применшує значення загальних спостережень просторової лінгвістики, бо її прийоми допомагають більш-менш вірно визначити характер явища, але це не означає, що при залученні нових мовних даних висновок не може бути переглянутий (с. 180-184).

Звукові відмінності між двома діалектами можуть бути трьох видів: вони можуть належати до фонологічної системи, або до фонетичної реалізації окремих фонем, або до етимологічного розподілу фонем у словах. Відповідно ми говоритимемо про фонологічні, фонетичні та етимологічні діалектні відмінності. Фонологічні діалектні відмінності поділяються, зі

свого боку, на відмінності по інвентарю та функціям. Фонологічне відмінність по інвентарю у тому, що фонема одному з діалектів з'являється у такій фонологічній позиції, як і вона з'являється у іншому діалекті. Фонетичні відмінності можуть бути абсолютними, якщо вони торкаються вимови окремих фонем у всіх позиціях, або обмеженими (комбінаторними), якщо зустрічаються лише у певних позиціях. Можна виділити також два види етимологічних звукових відмінностей. По-перше, існують етимологічні звукові відмінності, пов'язані з функціональними фонологічними відмінностями, а саме: якщо в даному діалекті функція певної фонемі обмежена в порівнянні з іншим діалектом, це зазвичай відбувається на користь деякої іншої, частіше вживаної фонемі (у тих позиціях, де першої фонемі бути не може), завдяки чому функціональне обмеження першої фонемі, так би мовити, компенсується. У таких випадках можна говорити про компенсовані етимологічні звукові відмінності. Однак у інших випадках, коли етимологічні звукові відмінності з жодними функціональними відмінностями пов'язані, їх можна назвати вільними етимологічними звуковими відмінностями (Трубецкой, 1987, с. 31-32).

2.3. Застосування порівняльного (зіставного) методу для дослідження діалектів та споріднених мов

Порівняння – це загальнонауковий метод, поруч із логічним аналізом, узагальненням, описом та іншими. Цей метод широко застосовується у всіх науках, його можливості систематизовані. У цьому дослідженні ми розглянемо деякі важливі аспекти застосування порівняльних (зіставних) методів у лінгвістиці, тим більше, що останнім часом спостерігається значне зростання інтересу до порівняльних (зіставних) досліджень. Цей інтерес пов'язаний із такими причинами (Шарафутдинова, 2012):

- 1) потребою виявлення універсальних характеристик мовного матеріалу;

- 2) прагненням описати національну картину світу носіїв різних мов;
- 3) необхідністю вдосконалення двомовних словників, де вказуються національно-специфічні риси семантики перекладацьких відповідностей;
- 4) інтересом до вивчення національної специфіки семантики та вивчення національної специфіки мовного мислення;
- 5) розширенням сфери викладання іноземних мов;
- 6) підвищенням інтересу до мовної свідомості носіїв мови та прагненням описати групові, соціальні, гендерні, вікові та ін. особливості мови (с. 3-5).

У. К. Юсупов (1987) подібно до історичних попередників зіставного методу теж називає порівняльно-історичний метод. «Порівняльне мовознавство стало переходити на наукову основу у першій чверті 20-го століття, коли було відкрито порівняльно-історичний метод вивчення мов. Використання методу призвело до створення порівняльного мовознавства, потім сформувався другий та третій компоненти (типологія, порівняльна лінгвістика)». Юсупов об'єднує порівняльно-історичне мовознавство, типологію та порівняльну лінгвістику на базі застосування ними систематичного міжмовного порівняння, на якому вони засновані, зауважуючи при цьому, що їхні цілі та завдання, а також методи та принципи порівняння мов різні. Він розуміє порівняльне мовознавство як розділ мовознавства, що вивчає мови в порівняльному плані. «При такому розумінні порівняльного мовознавства поняття «порівняти», «порівняння», «порівняльний» стають синонімами понять «порівняти», «порівняння», «порівняльний», якими часто користуються у порівняльній лінгвістиці» (с. 21).

Порівняння може застосовуватися для досягнення двох різних цілей (Стернин, Стернина, 2015): щоб виявити загальні закономірності або щоб здобути історичні відомості. Обидві мети цілком закономірні та водночас дуже різні. Спільні та відмінні риси між мовами не є випадковими хоча б вже тому, що відмінності однієї мови від іншої підпорядковуються певним

правилам відповідності. Історія мов створюється лише шляхом порівняння стану мови в різні періоди. Головна проблема історії мови полягає в тому, що факти, які виявляються в пам'ятках різних епох, навіть у тих поодиноких випадках, коли автори слідували більш менш повно розмовній мові свого часу, майже завжди незначні, порівняно з великими мовними процесами, які відбувалися, не будучи ніким відзначені. Щоб визначити минулі етапи мови, мовознавець має користуватися точними та перевіреними даними філології (с. 5-10).

І. П. Конопелько (2019) зазначає такі основні напрями порівняльних досліджень:

1. Порівняльно-історичне мовознавство (порівняльно-історичний метод досліджує розвиток та еволюцію генетично споріднених мов).

2. Лінгвістична типологія (типологічні дослідження мають на меті встановлення за тими чи іншими ознаками загальних типів мов світу).

3. Порівняльне мовознавство (порівняльне мовознавство – напрям, покликаний вивчати однойменні мовні мікросистеми (поля) у різних мовах).

4. Контрастивна лінгвістика (необхідність контрастивних досліджень на лексичному рівні пов'язана з відродженням особливого лексикографічного жанру – диференціального двомовного словника, що описує семантичні та функціональні відмінності одиниць двох мов. Контрастивний аналіз передбачає зіставлення одиниць однієї мови з їх можливими відповідностями в іншій мові для виявлення потенційних відмінностей) (с. 16-19).

Мейє (1954) пише, що подібно до описового методу, зіставний метод спрямований на сьогодення, на роботу мовної структури. Але, на відміну від описового методу, має стрижневим завданням пізнання подібностей та відмінностей структури двох або навіть кількох мов. Таким чином, головний предмет дослідження для зіставного методу – структури двох мов у їхніх подібностях і відмінностях. Цей метод вимагає постійних і продуманих зіставлень як окремих елементів, так і цілих ділянок структури. Порівняльний метод особливо ефективний стосовно родинних мов. Він

спрямований насамперед на виявлення відмінностей між двома порівнюваними мовами, тому зветься також контрастивним методом. Складовими частинами зіставного методу є встановлення підстави зіставлення, порівняльна інтерпретація та типологічна характеристика. Типологічна характеристика (останній етап порівняльного методу) спрямована на виявлення типових і нетипових ознак досліджуваного явища, встановлення його місця в класифікації, що проводиться (с. 273-276).

Як зазначав С. А. Старостін (1989), класична методика порівняльно-історичного мовознавства – це виявлення між «прамовами» системи регулярних фонетичних відповідностей та реконструкція на їх основі вихідних більш давніх станів. Навіть при визнанні застосовності класичної моделі компаративістики до вивчення тієї чи іншої спорідненості мов, залишається ще коло питань, що не отримали належної відповіді, але мають чи не найважливіше значення. Часто йдеться про тісно взаємопов'язані проблеми класифікації мов і датування та мовної дивергенції (с. 4).

С. А. Старостін та С. А. Бурлак (2004) називають тривіальною спорідненість між діалектами (та ідіолектами) в межах однієї мови. Найбільш очевидна спорідненість – це мовна тотожність, тобто усвідомлення ідентичності мови. У цьому конкретні різновиду мови («ідіоми») можуть майже повністю збігатися, а можуть дещо відрізнятись, утворюючи діалекти чи говірки. Найбільш характерною особливістю таких ідіом є досить вільне порозуміння носіїв. З лексикостатистичного погляду можна стверджувати, що споріднені діалекти зазвичай мають понад 95% збігів у базисній лексиці. Також вчені схильні вважати, що генеалогічне дерево як графічний спосіб представлення мовної дивергенції має на увазі таке розуміння мовної історії: мова розпадається спочатку на окремі діалекти, потім ці діалекти стають окремими мовами, які, у свою чергу, розпадаються на окремі діалекти, що також згодом стають окремими, і так далі (с. 117-122).

М. Ш. Рагімов (Вопросы диалектологии тюркских языков, 1963) на прикладі діалектів тюркських мов пояснює, чому зіставний метод не

застосовувався часто для дослідження діалектів. Дослідник вказує такі причини:

1) саме порівняльне вивчення споріднених мов і, отже, порівняльно-історичний метод у мовознавстві були витіснені;

2) слабкий розвиток порівняльного вивчення тюркських мов взагалі та відсутність достатнього (такого, як в індоєвропеїстиці) досвіду застосування порівняльно-історичного методу у тюркології;

3) слабе і недостатнє від початку вивчення самих діалектів і говорів окремих тюркських мов, що висувало на перший план завдання якнайшвидшого фіксування існуючих говірок і діалектів, тобто увагу дослідників було повернуто до діалектографічної роботи (с. 24-26).

На думку вченого, порівняльне вивчення споріднених мов чи діалектів, як відомо, перестало бути метою самою по собі, а слугує одним із методів вирішення поставленого завдання. Отже, перш ніж приступити до порівняльно-історичного вивчення діалектів, необхідно з'ясувати і визначити ті завдання, які підлягають вирішенню шляхом порівняльно-історичного дослідження. Конкретизація цих завдань та визначення характеру того чи іншого лінгвістичного прийому порівняльного вивчення – ось що є, на наш погляд, одним із основних питань, зокрема, тюркської діалектології (с. 4-5).

Г. Х. Ахатов (1963) називає діалекти одним із найбагатших і найнадійніших джерел для порівняльно-історичного вивчення мов, що, у свою чергу, як особливий лінгвістичний прийом порівняльного вивчення споріднених мов, служить для вирішення того чи іншого поставленого завдання. Але сама по собі фіксація окремих мовних форм з різних діалектів однієї чи кількох мов, яка має місце у тюркології, не має нічого спільного з порівняльно-історичним методом у мовознавстві. Порівняння має допомогти з'ясувати процеси, що відбуваються в системі фонетики, граматики окремої мови або групи мов. Цей прийом може застосовуватися і в межах діалектів однієї мови, і в межах однієї групи мов. Порівняння в окремих випадках має йти ширше: тюркські мови, наприклад, можуть порівнюватися з алтайськими

та фінно-угорськими мовами (с. 187).

Метод зіставлення в лінгвістиці застосовується на вирішення як теоретичних, і практичних завдань. У мовознавстві він отримав певне визнання та розвиток, що відображено в низці робіт. Проте сам термін «співставлення» трактується по-різному, по-різному визначається значення зіставного методу в лінгвістиці, область та корисність його застосування, що визначає інтерес до цієї теми. У 1931 році Полівановим була опублікована стаття «Сприйняття звуків іноземної мови», де було показано, як у різних бінарних співвідношеннях: російсько-японському, російсько-китайському, російсько-узбецькому та інших – щоразу змінювалися труднощі сприйняття і щоразу виникали нові. Це пояснювалося сприйняттям звуків чужої мови у «фонологічному відтворенні, властивому рідній мові». Застосування порівняльного методу в даному випадку дозволило подолати міжмовну інтерференцію, посилити лінгвокраїнознавчий аспект викладання іноземної мови, підвищити інтерес до навчання, досягти кращих результатів у викладанні. Таким чином, порівняльна лінгвістика є важливою галуззю мовознавства, в якій метод зіставлення широко застосовується для вирішення лінгвістичних та лінгводидактичних завдань. У порівняльній лінгвістиці: 1. Сама мова і кожен її ярус розглядається як система; 2. Явлення мови у плані синхронності їх функцій; 3. Протиставлення відмінностей є системними та двосторонніми; 4. Визначається те різне, що пронизує зіставлення свого та чужого. Окрім роботи над теоретичними питаннями мовознавства, зіставний метод має широке застосування у викладанні та розвитку методики викладання іноземних мов, подоланні міжмовної інтерференції, побудові нових методик освоєння всіх аспектів мови (Зуров, 2012, с. 371).

Висновки до розділу 2

Кожен розділ мовознавства має свої специфічні методи дослідження. Для дослідження діалектів у лінгвістиці використовуються методи безпосереднього опису, лінгвістичної географії та зіставлення.

Описовий метод дозволяє нам безпосередньо спостерігати за вимовою або вживанням тієї чи іншої лексичної одиниці діалекту. Цей метод вважається одним із найнадійніших при дослідженні діалектів і поділяється на 3 етапи: виокремлення речення із тексту, виокремлення лексичної одиниці із речення, інтерпретування цієї одиниці.

Метод лінгвогеографії допомагає нам вивчати просторове розміщення певних мовних явищ (зокрема діалектів), з'ясувати ареал розповсюдження того чи іншого діалекту, а також при створенні лінгвістичних атласів.

Порівняльно-історичний (зіставний) метод тісно пов'язаний із лінгвогеографічним, адже історія в принципі тісно пов'язана із географією, тому основними для даного дослідження є описовий та порівняльний (зіставний) методи, які допомагають з'ясувати функційні особливості використання лексичної одиниці діалекту.

РОЗДІЛ 3

ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИКИ ПІВНІЧНИХ ДІАЛЕКТІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ У КИТАЙСЬКОМУ КІНЕМАТОГРАФІ

Як ми вже зазначали, у китайців є стереотип щодо носіїв північно-східного діалекту, а саме те, що частіш за все це «сільська мова», тому дуже часто у розумінні китайців сприймається, як щось кумедне. Яскравим прикладом такої кумедності можна сміливо назвати гуморески Чжао Беньшаня. У нашому дослідженні ми використовуємо телесеріал «Сільська історія кохання», яка не є адаптованною, а тому дуже легко прослідкувати за лексичними та фонетичними особливостями дунбейхуа та його відмінностями від путунхуа.

Самотік (1998) пише, що в лінгвістичній літературі виділяють такі функції діалектів у художньому тексті: 1. Характерологічна функція - діалектизми є підтвердженням соціальної характеристики персонажів: соціальної (мова селянина; мова будь-якого сільського жителя; мова або неосвіченої малокультурної людини, або людини з народу, що несе глибоке національне світовідчуття); по території власності (мова людини, яка народилася і виросла в якійсь певній місцевості); індивідуальної характеристики промови. Часто ці позначення у діалектизмі синкретичні. 2. Моделююча функція – передача справжньої народної мови - забезпечує у художній літературі реалістичний метод. Основна функція народно - розмовних слів, інші вторинні стосовно неї. Моделююча функція відтворюється через прийом відчуження, який використовується переважно в авторській мові (при прямому відчуженні вказується джерело діалектизму); і через непряме відчуження, у якому літературне слово виділяється графічно (лапки, курсив) чи пояснюється у виносках, через синонім літературної мови чи у вставній конструкції. 3. Номінативна функція - основна функція лексичного рівня. Слід говорити про лексичні діалектизмах, які у літературній мові мають еквіваленти, які називають тотожні предмети,

поняття, тобто синонімами. Особливого значення ця функція набуває у цій групі слів через етнографізми (слова, поширені лише у певної місцевості). 4. Емотивна функція — передача через діалектизми суб'єктного ставлення до сполученого як героєм, і автором твору. 5. Кульмінативна функція — функція залучення до уваги читача. Здійснюється, по-перше, через прийом порушення цілісності графічного образу слова, тобто відступ від правил орфографії і граматики: - ішшо - замість "ще"; по-друге, через введення в текст слів, чужорідних системі літературної мови, тобто лексичних діалектизмів. Кульмінативна функція здійснюється через контексти, які бувають однорідними (діалектно Загальне і прикладне мовознавство просторічно — розмовними, зазвичай у мові персонажів), контрастними (порівняння діалектизмів з високою, застарілою лексикою, що не рідко створює ефект іронії) і сфокусованими, коли діалектизм виділяється, протиставляється лексиці літературної мови (прийомності). 6. Естетична функція пов'язана з увагою до діалектизму як слова, що володіє особливими властивостями в порівнянні з літературною лексикою (іноді її розуміють широко, протиставляючи функції, що моделює, як основну функцію художнього тексту, що передає не існували, а вигадані події). 7. Фатична функція (індикативна, розпізнавальна) діалектизмів пов'язана перш за все з особливим чином автора - людини з народу, близького своїм героям і читачеві, не чарівного діалектного слова. Сутність цієї функції у тому, що у авторській мові зазвичай використовуються діалектні слова для створення місцевого колориту і при цьому вони як би відчужуються (с. 53-55).

Північно-східний діалект має широкий спектр редуплікацій, включаючи прикметники, дієслова, прислівники, звуконаслідування та інші слова. Основні форми складу включають А-особа, АВВ, ААВВ, АВАВ, ААВС та ін.: 1. Редуплікація прикметника: АА-форма Кежіа перевернена з прикметника А. Після накладання частина мови не змінилася, а значення слова не змінилося, але початкове значення було розширено та поглиблено до певного ступінь; невелика частина прикметників АА може

супроводжуватися «er» 2. АВВ-стиль: прикметники у стилі АВВ подібні до прикметників у стилі АА, оскільки вони створені з прикметників. Значення фрази таке ж, як і оригінальне значення А. Загалом, воно базується на додаванні компонентів до А, що поглиблює ступінь первісного значення. Водночас це також суб'єктивність мовця. 3. Тип ААВ: у редуплікації північно-східного діалекту є кілька прикметників типу ААВ. Синонімія цілого та решти подібна до значення «кореня» В, а поєднання не дуже близьке. Після поділу як А, так і В можуть бути в поєднанні з іншими структурами, з яких АА є найважливішою. Посилення експресії яйцеклітини. 4. Тип ААВВ: прикметники типу ААВВ частково утворені шляхом накладення оригінальної структури АВ. Накладення типу ААВВ може повністю виражати ставлення мовця. У разі використання часто додається отримана частка «de», і ВВ зазвичай читається м'яко. 5. Тип АВАВ: прикметник *xiang* типу АВАВ утворюється внаслідок накладення прикметника АВ. Він має те саме значення, що й АВ, але поглиблює ступінь. «В» у ньому є другим словом і четвертим словом слово в слові Коли палички короткі, додайте структурну частку «де». 6. Формула ААВС: Структура форми ААВС є більш військовою, і рівень використання також нижчий (Пен та Га, 2017, с. 392).

3.1. Лексичні особливості північних діалектів китайської мови

Перед тим, як говорити про лексичні зміни у діалекті, ми не можемо не зазначити про діалектизми, що приходять у Путунхуа із діалектів. Діалектизми – це слова місцевих говірок, які зустрічаються у промові вихідців з певного діалектного середовища і використовуються в мові художньої літератури як засіб стилізації (з метою створення місцевого колориту, мовної характеристики персонажів).

Горська (2009) в залежності від характеру відмінностей діалектного слова від літературного виділяє такі типи діалектизмів:

1. Фонетичні діалектизми відбивають особливості звукової системи говірок.

2. Граматичні діалектизми відбивають особливості граматичного ладу діалектів. Наприклад, іменники можуть відрізнятися родовою приналежністю, числом, приналежністю до іншого типу відмінювання, мати в тому чи іншому відмінку закінчення, невластиве літературній мові.

Лексичні діалектизми поділяються на:

а) власне лексичні – місцеві назви предметів та явищ, що мають у літературній мові синоніми;

б) лексико-фонетичні діалектизми відображають нерегулярні фонетичні особливості;

в) лексико-словотвірні діалектизми - слова, що мають деякі відмінності в словотвірній структурі в порівнянні зі словами літературної мови;

г) семантичні діалектизми – це слова, які мають інше значення, ніж у літературній мові;

д) етнографічні діалектизми – назви предметів, явищ, які не мають аналогів у літературній мові;

е) фразеологічні діалектизми – це стійкі поєднання слів, що зустрічаються тільки в говорах (с. 34-36).

Антонаян та Селіна (2020), говорячи про китайську мову, а точніше про діалектизми в путунхуа, зазначили, що було знайдено понад 40 лексичних одиниць з різних діалектів, ґрунтуючись на аналізі яких їх можна розділити на 2 групи:

1. Діалектизми, що закріпилися у загальноновживаній мові. Зазвичай, щоб увійти до цієї групи, діалектизм повинен позначати предмет чи явище, котрій у стандартному китайському немає назви, чи має бути настільки виразним, щоб замінити якесь слово. До таких виразів можна віднести: AA制 (AAzhi) – кожен платить за себе/поділити рахунок. Цей вислів прийшов у путунхуа з кантонського діалекту і означає практику індивідуальних розрахунків під час загального застілля. Дана система розрахунку за їжу

відносно нова для Китаю, де нормою вважається сплатити загальний рахунок, і переважно популярна серед молоді.

2. Діалектизми, що увійшли до сленгу. До цієї групи належать слова та фрази з діалектів, що стали популярними у всьому Китаї, також їх називають 流行口语 (liú xíng kǒu yǔ) – модні вирази. Вони в основному використовуються людьми у віці від 13-30 років у розмовній промові для надання їй емоційного забарвлення.

Говорячи конкретно про північно-східні діалектизми, вчені наводять наступні приклади: 老铁 (lǎo tiě) – справжній друг, братик, бро та 熊孩子 (xióng hái zi) – букв.: дитина-ведмідь, ведмежа (використовується по відношенню до неслухняних, примхливих та дурних дітей) (с. 4-5).

Ван Лі (1956) пише про значення так званих «пустих слів» — службових слів, часток і займенників. «Пусті слова» в діалектах різних груп зазвичай зовсім різні (хоча тільки слова «я» і «ти» майже скрізь мають одне й те ж походження). Але, з іншого боку, в межах однієї групи ці елементи більш- менш постійні (виняток становлять, можливо, діалекти У). Тому «пусті слова» мають значення для класифікації діалектів (с. 61).

У даному підрозділі ми наведемо власні приклади особливих лексичних одиниць, що властиві саме північно-східному діалекту. Під час перегляду серіалу «Сільська історія кохання» нами було помічено низку специфічних лексичних одиниць, що є характерними для носіїв північно-східного діалекту, зокрема займенники та власні назви.

Найрозповсюдженніші займенники у північно-східному діалекті є 咋 та 啥. Якщо 啥 є прямим аналогом 什么 у путунхуа, то 咋 в залежності від контексту може набувати різних значень. Пропонуємо розглянути нижче приклади разом із перекладом на путунхуа та українську мову.

1. 你这是怕别人不知道 是咋的? — nǐ zhè shì pà bié rén bù zhī dào shì zǎ de? - 你怕别人不知道 怎么了? — nǐ pà bié rén bù zhī dào zěn me le? — Ти боїшся, що інші не дізнаються, що ж таке?

2. 你干嘛追她？她又不咋地啊！— *nǐ gàn ma zhuī tā? tā yòu bù zǎ di a!*—
你为什么追她？她又不怎么样啊！— *nǐ wèi shén me zhuī tā? tā yòu bù zě me yàng a!* - Ти нащо добиваєшься її? Вона ж ніяка!

3. 咋的了？你咋没劲儿打菜呢？— *zǎ de le? nǐ zǎ méi jìn er dǎ cài ne?*—
怎么了？你怎么没力气吃饭呢？— *zěn me le? nǐ zěn me méi lì qì chī fàn ne?*—
Що трапилось? Ти чого не їси?

4. 这咋又拿出来看呢？— 这又啥的啊？反正他知道也没事，没啥可藏的。
— *zhè zǎ yòu ná chū lái kàn ne? zhè yòu shà de a? fǎn zhèng tā zhī dào yě méi shì, méi shà kě cáng de.* — 这怎么又拿出来看？— 这又是什么？反正他知道也没事，没什么可藏的。— *zhè zěn me yòu ná chū lái kàn? zhè yòu shì shén me? fǎn zhèng tā zhī dào yě méi shì, méi shén me kě cáng de.*— Чого це ти знову дістала і дивишся? — А що тут такого? Ну визнається він і нічого, там немає нічого такого, що потрібно ховати.

5. 你咋像小孩似的呢？— *nǐ zǎ xiàng xiǎo hái shì de ne?*— 你怎么像小孩似的？—
Чого ти наче дитина?

6. 你爹咋都给我干这活儿呢？— *nǐ diē zǎ dōu gěi wǒ gàn zhè huó er ne?*
— 你爸怎么都给我干这活儿？— *nǐ bà zěn me dōu gěi wǒ gàn zhè huó er?* —
Чого твій батько навіть мені доручив цим займатися?

7. 你咋总提永强？我咋总提他呢？— *nǐ zǎ zǒng tí yǒng qiáng? wǒ zǎ zǒng tí tā ne?* —
Навіщо ти постійно згадуєш про Юнцяня? Навіщо це я постійно згадую про нього?

8. 永强这咋回事儿？— *yǒng qiáng zhè zǎ huí shì er?* — 永强 这怎么回事？—
yǒng qiáng zhè zěn me huí shì? — Юнцянь, що трапилось?

9. 玉田啊，今天干的活儿干的咋样？— *yù tián a, jīn tiān gān de huó er gān de zǎ yàng?*—
玉田啊，今天干的活怎么样？— *yù tián a, jīn tiān gān de huó zěn me yàng?*—
Ютянь, як сьогодні пройшла робота?

У першому та третьому реченнях 咋 у словосполученні 咋的 *zǎ de*

перекладається як «що сталося?». Хоча вже в другому прикладі ми маємо справу не тільки з іншим значенням цього словосполучення, а й із змінною вимови (zǎ de мінняється на zǎ dì).

У четвертому, п'ятому, шостому та сьомому прикладах 咋 перекладається, як «нащо?»/ «навіщо?»/ «чому?»/ «для чого?». Вимова не мінняється. Характерною спільною рисою є те, що навіть не дивлячись сам серіал, можна легко зрозуміти, що на 咋 йде більший акцент, тобто 咋 виконує тут функцію емоційного забарвлення (здивування, обурення тощо). В українській можна сміливо підібрати аналог «наШо?».

У третьому та восьмому прикладах ми можемо побачити 2 способи вираження запитання «Що трапилось?». І 咋回事, і 咋的了 перекладаються однаково, обидва словосполучення мають питальний займенник 咋.

У дев'ятому прикладі 咋 у словосполученні 咋样 є прямим аналогом 怎样 у путунхуа.

Далі пропонуємо розглянути приклади вживання 啥, яке початково може означати «Шо?»:

1. 我可没有跟永强做啥见不得的事儿。 — wǒ kě méiyǒu gēn yǒng qiáng zuò shà jiànbùdé de shì er. — 我没有跟永强做什么见不得的事。 — wǒ méiyǒu gēn yǒng qiáng zuò shénme jiànbùdé de shì- Ми з Юнцянем не робили нічого такого ганебного.

2. 你们俩干啥总瞎操心啊? — nǐ men liǎ gàn shà zǒng xiā cāo xīn a? — 你们俩为什么总这么操心啊? — nǐ men liǎ wèi shén me zǒng zhè me cāo xīn a? — Чому ви постійно хвилюєтесь?

3. 有啥不乐意? 我还能不乐意呢? — yǒu shà bù lèyì? wǒ hái néng bù lèyì ne? — 有什么不乐意? 我还能不乐意呢? — yǒu shé me bù lèyì? wǒ hái néng bù lèyì ne? — А що тут такого, що не хотілося б? Я ще можу не хотіти?

4. 你啥也没给人拿, 你这小子。 — nǐ shà yě méi gěi rén ná, nǐ zhè xiǎo zi — 你什么也没给人拿, 你这小子。 — nǐ shén me yě méi gěi rén ná, nǐ zhè xiǎo

zì — Ти нічого не взяв людям, малеча.

5. 你快走啊你，你还在这干嘛啥呢？ — nǐ kuài zǒu a nǐ, nǐ hái zài zhè gàn ma shà ne? — 快走吧，你还在这干什么？ — kuài zǒu ba, nǐ hái zài zhè gàn shén me? — Швидко йди, що ти тут ще робиш?

6. 需要啊，有啥不需要的?? 很正常嘛。 — xū yào a, yǒu shà bù xū yào de?? hěn zhèng cháng ma. — 需要啊，有什么不需要的? 很正常。 — xū yào a, yǒu shé me bù xū yào de? hěn zhèng cháng. — Потрібно, чого це не потрібно? Це нормально.

У першому, третьому, четвертому та шостому прикладах ми можемо помітити, що 啥 вживається у значенні «Що?». У той же час ми звертаємо увагу на другий та п'ятий приклад, де початкове значення 啥 «стирається», адже стоїть у словосполученні 干啥 та 干嘛啥 у другому та п'ятому прикладах відповідно.

Й. Оссовецький (1971) вказує на особливу функцію діалектизмів: «Мова художнього твору – це мікрокосм, не співвідносний з жодним функціональним стилем літературної мови. Художню мову визначає відбір мовних засобів, підпорядкованих відомому естетичному завданню, проте специфічних стильових прикмет у художній мові немає і бути не може. Мова художнього твору формується з більшої кількості джерел, ніж мова нехудожня, творчий синтез усіх генетично неоднорідних елементів і складає мову певного художнього твору (с. 302). Таким чином, можна сказати, що 咋 та 啥 виконують своєрідну експресивну функцію, додаючи у мову більшої емоційності. Ларін (1974) писав про письменників, що для тих письменників, що використовують діалектизми, вони виступають не штучним вкрапленням, а заповнюють пустоти літературної мови, наповнюючи її органічною пластичністю, колоритністю. У них застосування діалектизмів значною мірою більш переконливе, виправдане. Цілковитим засвоєнням і вкрай необхідною письменникові діалектна лексика і фразеологія вводяться турботливо, доводяться до читача з найбільшою ясністю, на яку здатен письменник.

Ефективність їх майже завжди забезпечена (с. 238).

Під час перегляду серіалу нами також було помічено низку особових займенників, що є суто діалектизмами, зокрема 俺 (ǎn, я). Пропонуємо розглянути приклади нижче:

1. 俺们家门槛低 容不下你们! — ǎnmen jiā ménkǎn dī róng bùxià nǐmen — 我们加门槛低, 容不下你们! — wǒmen jiā ménkǎn dī, róng bùxià nǐmen- У нашій сім'ї низький!

2. 老头子, 咱家还没酒了, 你快去拿一下你! — lǎo tóu zi, zán jiā hái méi jiǔ le, nǐ kuài qù ná yī xià nǐ! — 老头, 我们家没酒了, 你快去拿一下! — lǎotóu, wǒ men jiā méi jiǔ le, nǐ kuài qù ná yī xià! — Старче, у нас нема горілки, шииденько піди і принеси!

3. 咱能不老啊, 你说呢? — zán néng bùlǎo a, nǐ shuō ne? — 我能不老啊, 你说呢? — wǒ néng bù lǎo a, nǐ shuō ne? — Я ж можу не старіти, а ти що скажеш?

4. 大妹子, 不瞒你说啥, 提起这事儿俺就很犯愁。 — dà mèi zi, bù mán nǐ shuō shà, tí qǐ zhè shì er ǎn jiù hěn fàn chóu. — 大妹, 跟你说实话, 一提起这件事我就很发愁。 — dà mèi, gēn nǐ shuō shí huà, yī tí qǐ zhè jiàn shì wǒ jiù hěn fā chóu. - Сестро, по секрету чесно скажу тобі, як тільки мова йде про це, я одразу засмучуюсь.

5. 自打那个永强回来, 俺家就没得消停。 — zì dǎ nà gè yǒng qiáng huí lái, ǎn jiā jiù méi dé xiāo ting. — 自从那个永强回来, 我们家就没安静了。 — zì cóng nà gè yǒng qiáng huí lái, wǒ men jiā jiù méi ān jìng le. — З тих пір, як той Юнцян повернувся, у нас в сім'ї неспокійно.

У першому прикладі ми можемо побачити особовий займенник 1-ї особи множини 俺们. В другому же прикладі особовий займенник 1-ї особи однини виражений словом 咱, хоча вже в третьому ми можемо зрозуміти із контексту, що 咱 вказує на особовий займенник 1-ї особи множини. У четвертому та п'ятому прикладах слово 俺 вказує на особовий займенник 1-ї

особи однини та 1-ї особи множини відповідно. Це можна зрозуміти з контексту, адже в четвертому прикладі герой говорить про себе, а в п'ятому — від імені усієї сім'ї. Як 俺, так і 咱 є доволі розповсюдженими займенниками у північно-східному діалекті китайської мови. У досліджуваному матеріалі вони дуже часто фігурують у різних варіаціях, як просто 俺/咱 (у значенні я/ми в залежності від контексту), так і 俺们/咱们(ми).

Також нами було помічено декілька звертань-дуйбенізмів. Нижче пропонуємо із ними ознайомитися:

1. 大妹子，你说多快呀！— dà mèi zi, nǐ shuō duō kuài ya! — 大妹，你说多快呀！— dà mèi, nǐ shuō duō kuài ya! — Сестро, як же ти швидко говориш!

2. 你要是这么为难，那我就跟小蒙儿说一下。— 大婶儿，不用了！— nǐ yào shì zhè me wéi nán, nà wǒ jiù gēn xiǎo méng er shuō yī xià — dà shěn er, bù yòng le! — 你要是这么为难，那我就跟小蒙说一下。— 婶，不用了！— nǐ yào shì zhè me wéi nán, nà wǒ jiù gēn xiǎo méng shuō yī xià. — shěn, bù yòng le! — Якщо тобі так важко, то давай я із Сяо Мен поговорю. — Тітко, не треба!

3. 你俩口子也不容易，这不声不响的培养出这么个人才，也说给咱们全村人挣不少脸 — nǐ liǎng kǒu zi yě bù róngyì, zhè bù shēng bù xiǎng de péiyǎng chū zhè me gè rén cái, yě shuō gěi zán men quán cūn rén zhēng bù shǎo liǎn — 你们两个人也不容易，这不声不响地培养出这么个人才，也说咱们全村人挣不少脸。— nǐ men liǎng gè rén yě bù róng yì, zhè bù shēng bù xiǎng de péi yǎng chū zhè me gè rén cái, yě shuō zán men quán cūn rén zhēng bù shǎo liǎn. — Вам вдвох також нелегко, потихеньку виховали такий талант, можна сказати, що дали честь нашому селу.

4. 你小子，你咋想的你是啊？— nǐ xiǎo zi, nǐ zǎ xiǎng de nǐ shì a — 你小子，你怎么想？— nǐ xiǎozi, nǐ zěnmē xiǎng? — Малеча, ти що собі думаєш?

5. 大娘啊！— 永强，你咋来了？— dà niáng a! — yǒng qiáng, nǐ zǎ lái le? — 大娘！— 永强，你怎么来了？— dà niáng! — yǒng qiáng, nǐ zěn me lái le?

— Тітко! — Юнцянь, чого прийшов?

6. 别在俺爹妈面前丢脸了。 — bié zài ǎn diē mā miàn qián diū liǎn le. —
别在我父母面前丢脸了。 — bié zài wǒ fù mǔ miàn qián diū liǎn le. — Не
ганьбися перед моїми батьками.

7. 你啥时候能在你爹面前硬气点啊? — nǐ shà shí hòu néng zài nǐ diē
miànqián yìngqì diǎn a? — 你什么时候能在你父亲面前硬气点啊? — nǐ shénme
shíhòu néng zài nǐ fùqīn miànqián yìngqì diǎn a? — Коли ти вже зможеш
показати характер своєму батьку?

8. 我听我大姑啊说 你们家是做豆腐，可卖的话全都是你卖的。 —
对。 — wǒ tīng wǒ dà gū a shuō nǐmen jiā shì zuò dòufu, kě mài dehuà quándōu
shì nǐ mài de. — duì. — 我听大姑说 你们家是做豆腐的，可买的话全都是你卖的。
— 对。 — wǒ tīng dà gū shuō nǐ men jiā shì zuò dòu fu de, kě mǎi de huà
quán dōu shì nǐ mài de. — duì. — Я чув від своєї тітки, що ви займаєтеся тим,
що робите тофу, але його продаж повністю на тобі. — Так.

Як ми можемо помітити у наших прикладах, а саме у першому та четвертому, є певні клички, що широко використовуються. У першому прикладі 大妹子 — це своєрідне звернення до жінки, що молодша за мовця. Так само і в четвертому, де 小子 є зверненням до дитини, тобто людини, молодшої за віком. У другому, п'ятому та восьмому прикладах 大婶儿, 大娘 та 大姑 відповідно, навпаки, вказують на звернення до людини, що старша за віком. У третьому прикладі ми маємо специфічне словосполучення 俩口子, яке буквально означає «2 рота», тобто вказує на 2 людей, на пару (саме тут подружню). У шостому та сьомому прикладах ми можемо помітити особливе згадування батька, а саме 爹 у словосполученні 爹妈 (у значенні «батьки») та окреме вживання 爹 (у значенні «батько»).

Також у серіалі дуже часто можна зустріти специфічні лексичні одиниці- дунбейнізми. Це можуть бути дієслова, іменники і тд. Нижче пропоную розглянути ці дунбейнізми:

1. 不用，一点儿都不累，每天干这点玩意儿。— bù yòng, yī diǎn er dōu bù lèi, měi tiān gān zhè diǎn wán yì er — 不用，一点都不累，每天干这点工作— bù yòng, yī diǎn dōu bù lèi, měi tiān gān zhè diǎn gōng zuò — Не треба, зовсім не втомився, кожного дня виконую цю роботу.

2. 喝那不好那玩意儿没用。— hē nà bù hǎo nà wányì er méi yòng. — 喝那不好那个东西没有用。— hē nà bù hǎo nà gè dōng xī méi yǒu yòng. — Пити не є добре, пити цю річ марно.

3. 喝什么酒啊？你别磨叽呀你。— hē shén me jiǔ a? nǐ bié mó jī ya nǐ. — 喝什么酒啊？你别这么慢。— hē shén me jiǔ a? nǐ bié zhè me màn. — Що значить «випити»? Не зволікай.

4. 哦，永强你在这嘎哈呢？— 我没事儿，我在溜达溜达。— ó, yǒng qiáng nǐ zài zhè gā hā ne? — wǒ méi shì er, wǒ zài liū da liū da. — 哦，永强你在这做什么？— 我没事，我想散散步。— ó, yǒng qiáng nǐ zài zhè zuò shén me? — wǒ méi shì, wǒ xiǎng sàn sàn bù. — О, Юнцяне, а що ти тут робиш? — Та нічого, просто гуляю.

5. 不管干啥，你嘎哈都有诀窍。— bù guǎn gàn shà, nǐ gā hā dōu yǒu juéqiào. — 不管做什么，你做什么都很专有。— bù guǎn zuò shén me, nǐ zuò shén me dōu hěn zhuān yǒu. — Щоб ти не робила, усе робиш з особливим підходом.

6. 英国人或者美国人要过来你会咋喊？嘎哈总喊“豆腐”？— yīng guó rén huò zhě měi guó rén yào guò lái nǐ huì zǎ hǎn? gā hā zǒng hǎn “dòufu”? — 英国人或者美国人要过来你会怎么喊？总喊“豆腐”干什么？— yīng guó rén huò zhě měi guó rén yào guò lái nǐ huì zěn me hǎn? zǒng hǎn “dòu fu” gàn shén me?

7. 儿子行啊你这次牛了。— ér zi xíng a nǐ zhè cì niú le. — 儿子很棒你这次很厉害。— ér zi hěn bàng nǐ zhè cì hěn lì hai. — Синку, молодець, в цей раз ти дійсно молодець.

8. 真行啊你，好嘞，先干活儿吧，别瞅了你。— zhēnxíng a nǐ, hǎo lei, xiān gàn huó er ba, bié chǒule nǐ. — 你真棒，好的，先工作吧，别看了。— ǐ

zhēn bàng, hǎo de, xiān gōngzuò ba, bié kànle. — Оце ти крутий, добре, працюй, не вирячуйся.

9. 你嘎哈呢? 不是说只要吓唬他一条就拉倒? — nǐ gā hā ne? Bù shì shuō zhǐ yào xià hǔ tā yī tiáo jiù lā dǎo?— 你在干什么? 不是说要吓他一条就算了? — nǐ zài gàn shén me? Bù shì shuō yào xià tā yī tiáo jiù suàn le? — Ти що коїш? Потрібно ж було лише налякати його і все?

У першому та другому прикладах ми можемо побачити вживання слова 玩意, що перекладається «робота» та «річ» відповідно. Дуже часто це слово еризується, тому у серіалі ми можемо почути 玩意儿.

У третьому прикладі у нас фігурує діалектне слово 磨叽, що перекладається, як «зволікати». У четвертому, п'ятому та шостому прикладах ми спостерігаємо словосполучення 嘎哈, яке перекладається «що робити?» або «навіщо?». У п'ятому прикладі ми можемо побачити, що 干啥 та 嘎哈 вживаються в одному реченні. Це свідчить про те, що обидва словосполучення є взаємозамінними, а також про те, що ми можемо вживати її в одному реченні. Усе це виконується задля надання реченню додаткової емоційної забарвленості.

У сьомому прикладі слово 牛 вживається у незвичному для тих, хто вчить китайську мову, значенні, а саме «крутий», так само, як і 行啊 у цьому ж прикладі або 真行 у восьмому прикладі. Окрім цього, у восьмому прикладі ми маємо одразу декілька діалектизмів, а саме 好嘞 та 瞅. 好嘞 хоча і має значення «добре» і є зрозумілим для тих, хто не володіє північно-східним діалектом, але саме другий ієрогліф 嘞 додає емоційності і просто «добре» стає «добренько». Щодо слова 瞅, то воно перекладається «витріщитись», а не просто «дивитись», що знову-таки використовується для більшого вираження емоційності. У дев'ятому прикладі ми маємо слово 拉倒, що є аналогом у путунхуа слова 算了.

З усіх наведених та проаналізованих прикладів можна зробити

висновок, що діалектизми в данному випадку є своєрідними «спрощувачами» мови, тобто тими словами, що роблять мову простою, сільською, яскраво показує протонародність, а також додає емоційної забарвленості.

3.2. Використання афіксів у лексичних одиницях північних діалектів китайської мови

Афікс (加词缀 jiā cí zhuì) - морфема, яка приєднується до кореня і служить для утворення слів. Афікси можуть бути словотворчими та флексійними. Афікс є пов'язаною морфемою (морфема, яка не збігається з основою хоча б в одній словоформі неслужбового слова). Префікси та суфікси можуть бути відокремленими афіксами. На відміну від кореневих морфем, кількість А. у мові обмежена і не перевищує, як правило, кількох сотень. Афікси класифікуються в залежності від їх функції та структури. З функціональної точки зору розрізняють словозмінними, словотвірними та «порожні» (що не мають значення). Словозмінні служать для утворення форм слова (напр., відмінкові закінчення). Словотвірні афікси утворюють нові слова від основ, що виробляють. "Порожні" ж пов'язують в єдине ціле частини складних слів (Велика російська енциклопедія, 2005).

Чжу Менвей (2020) пише, що навіть не дивлячись на те, що китайська мова є ізольованою, вона має своєрідні афікси, у тому числі і зменшувально-пестливі, за допомогою яких можна утворити ласкаві звернення. Найбільш розповсюдженим з них виявляється префікс 小 (xiǎo; маленький, молодший), який вживається за моделлю «小 + іменник/власна назва». Наприклад, 王秀芳 можна назвати 小秀, 小芳. Звернення по моделі «小 + прізвище» є дещо нейтральні, використовуються старшими при звертанні до молодших, вищими за статусом до підлеглих. Наприклад, 小王. Рідше вживається і зменшувально-пестливий суфікс 儿 (ér). Цікаво, що в китайській мові при утворенні лагідних звернень використовуються і «збільшувально-пестливі»

префікси 大 (dà; великий, старший) і 老 (lǎo; старий) за модель «大 + прізвище / ім'я» і «老 + прізвище» (звичайно так звертаються до чоловіків, до жінок-рідше). Префікс більш вживається не так широко, як префікс 小. Наприклад, 李川 (Lǐ Chuān) можна назвати 小李, 小川 або 大李, 大川. З відтінком ласкавої шанобливості широко використовується префікс 老 (між літніми, або молодими при зверненні до літніх). Наприклад: 老李 (с. 200).

Хаматова А. О. (2003) писала про афіксальне словотворення, яке посідає у китайській мові друге місце за продуктивністю після словоскладання. Афіксація та напівафіксація розглядаються в лінгвістиці як два самостійні способи словотвору. Головна різниця цих способів полягає в тому, що в першому випадку нові слова утворюються на базі існуючих у мові слів та основ шляхом приєднання до них словотвірних афіксів, а в другому випадку – напівафіксів. Афіксація відноситься до морфологічного способу словотвору, а напівафіксація - до лексико-морфологічного способу словотвору. До основних критеріїв, що дозволяють більш менш чітко розрізнити словотвірні елементи в залежності від їх просунутості від кореневої морфеми до чистого афіксу, можна віднести:

- 1) ступінь десемантизації морфеми;
- 2) наявність – відсутність корелята;
- 3) самостійність – несамостійність морфеми.

Поруч із цими трьома основними критеріями є низка ознак, супутніх словотвірним елементам і, однак, підкреслюють просунутість словотвірних елементів у розвитку від кореня до афіксу. До таких критеріїв-ознак можна віднести:

- а) фонетичне відокремлення словотвірного елемента, а також нейтралізація тону та редукція звучання;
- б) кількісні критерії;
- в) взаємозамінність афіксів та напівафіксів при збереженні синонімічних відносин;

г) загальнозрозумілість okazіоналізмів та неологізмів, утворених за допомогою напівафіксів або афіксів;

д) утворення афіксів за аналогією з іншими мовами або смислове калькування;

е) абстрактний, узагальнюючий характер афіксальної морфеми та більш конкретний, речовий характер кореневої морфеми;

ж) структурний критерій (визначає характер афікса залежно від його позиції у слові: у препозиції – префікс, у постпозиції – суфікс; якщо у двоскладному слові перша морфема – префікс, то друга морфема не може бути суфіксом; і навпаки, якщо друга морфема – суфікс, то перша не може бути префіксом) (с. 180-185).

У нашому матеріалі представлені іменники з наступними афіксами: 大, 小, 老, 子 та 儿. Нижче пропонуємо розглянути детальніше прикладі вживання даних афіксів. Розпочнемо із 大:

1. 我啥时候唠了你? – 我大姑说你要来找我唠唠。 – wǒ shà shí hòu láo le nǐ? – wǒ dà gū shuō nǐ yào lái zhǎo wǒ láo láo. – 我什么时候叫了你? – 我姑姑说你要来找我谈一下话。 – wǒ shén me shí hòu jiào le nǐ? – wǒ gū gū shuō nǐ yào lái zhǎo wǒ shuō yī xià huà. – Коли це я тебе кликала? – Тітонька сказала, що ти хочеш побалакати зі мною.

2. 大妈, 别闹了, 别说了。 – dà mā, bié nào le, bié shuō le. – 姐, 别闹了, 别说了。 – jiě, bié nào le, bié shuō le. – Жінко, не шуми, замовчи.

3. 大兄弟, 你别闹了, 快进屋里了。 – dà xiōng dì, nǐ bié nào le, kuài jìn wū li le. – 兄弟, 你别闹了, 快进来吧。 – xiōng dì, nǐ bié nào le, kuài jìn lái ba. – Брате, не шуми, хутчіш заходь!

4. 大哥啊, 我心里跟别人不一样, 知道不? – dà gē a, wǒ xīn lǐ gēn bié rén bù yī yàng, zhī dào bù? – 哥, 我心里跟别人不一样, 你知道吗? – gē, wǒ xīn lǐ gēn bié rén bù yī yàng, nǐ zhī dào ma? – Друже, ну ти же знаєш, що я насправді не такий, як усі.

5. 老板娘都没说，你管啥？ — lǎo bǎn niáng dōu méi shuō, nǐ guǎn shà?
— 老板娘都没说，你为什么管？ — lǎo bǎn niáng dōu méi shuō, nǐ wèi shén me guǎn?— Продавчиня нічого не сказала, а ти чого?

В усіх наведених прикладах ми бачимо префікс 大 у звертанні. Початково цей суфікс означає «великий». В даному випадку ми можемо інтерпретувати це суфікс, як додаток до дружнього, трохи насмішливого звертання до когось близького. У першому прикладі ми бачимо, що суфікс 大 стоїть у слові 大姑, що в даному випадку можна інтерпретувати, як звернення до тітки, що є старшою сестрою батька, тобто можна перекладати, як «тітонька». У другому прикладі 大 стоїть у слові 大妈, що зазвичай вказує на гладку жінку, але в даному випадку чоловік звертається до своєї дружини, тому можна перекладати, як «жінка». У третьому прикладі у нас фігурує 大兄弟, що зазвичай використовується при зверненні до близького друга або старшого брата. В усіх прикладах суфікс 大 має функцію підсилення емоційності. У четвертому прикладі суфікс 大 є не стільки звертанням до старшого брата, скільки до людини, старшої за віком.

Наступним афіксом, а точніше префіксом, ми можемо зазначити 小, що вказує на звернення старшої за віком особи до молодшої:

1. 看这个小蒙，小蒙儿不愿意，撅面子了呗。 — kàn zhè ge xiǎo méng, xiǎo méng bù yuàn yì, juē miàn zi le bei. — 看这个小蒙，小蒙不愿意，不要脸了吧。 — kàn zhè ge xiǎo méng, xiǎo méng bù yuàn yì, bù yào liǎn le ba. — Подивіться на цю Сяомен, не хоче вона, обнагліла!

2. 爹，你跟王小蒙有仇啊。 — diē, nǐ gēn wáng xiǎo méng er yǒu chóu a. — 爸，你跟王小蒙有仇啊。 — bà, nǐ gēn wáng xiǎo méng yǒu chóu a. — Батьку, у тебе протиріччя із Ван Сяомен.

У першому прикладі ми маємо дуже цікавий випадок, а саме своєрідне додаткове підкреслення звернення старшої особи до молодшої, а в даному випадку батько називає так свою дочку не тільки за допомогою префікса 小,

а й за допомогою суфікса 儿 . У другому прикладі головний герой використовує суфікс 小 задля підкреслення теплих почуттів до коханої дівчини.

Кілька разів ми могли спостерігати використання префікса 老 , який зазвичай додається до власної назви (частіш за все прізвища) або числівника, вказуючи на звернення молодшої за віком людини до старшої (зазвичай літньої) людини. Хоча можна спостерігати певні винятки, які пропонуємо розглянути детальніше:

1. 老四，你们这叫办的啥事？ – lǎo sì, nǐ men zhè jiào bàn de shà shì? –
 老四，你们这叫干的什么事？ – lǎo sì, nǐ men zhè jiào gàn de shén me shì? –
 Старий, це взагалі що коїться?

2. 这老玉田帮咱干活，你喝不喝不得摆上嘛？ – zhè lǎo yù tián bāng zán gàn huó, nǐ hē bù hē bù déi bǎi shàng ma? – 这老玉田帮我们工作，你喝不喝不得摆上吗？ – zhè lǎo yù tián bāng wǒ men gōng zuò, nǐ hē bù hē bù déi bǎi shàng ma? – Цей Ютянь нам допомагає, от ти не п'єш, але все одно ж треба поставити?

У першому прикладі ми бачимо звернення до старшої за віком людини, хоча різниця у віці і невелика. При перекладі ми вжили слово «старий», хоча якщо буквально поглянути на оригінал, то ми бачимо «старий четвертий», тобто «четвертий за старшинством». У другому ж прикладі виходить цікава ситуація, адже герої говорять про хлопця, який є молодший за віком від мовців. На нашу думку, таке вживання префікса обумовлене тим, що для мовців той, про кого йде мова, є для них дуже близькою людиною і вони насміхаються над ним (тобто, сатирична функція).

У нашому досліджуваному матеріалі дуже часто можна зустріти суфікс 儿 , який, на думку Семенас А. Л. (2005), для якого характерні 2 функції: формотворча, коли утворюється зменшувально-пестлива форма слова або власної назви, та словотворча, коли відбувається утворення нових іменників, дієслів та прислівників (с. 95). Коли мова йде про основу словотвору, то,

перш за все, необхідно чітко визначити, що це за одиниця, тобто мовна одиниця чи одиниця мови, лексема чи слово. Тільки в цьому випадку відкривається шлях до правильного та точного визначення та інших явищ, пов'язаних зі словотвором. Під словом розуміється не лексична одиниця в цілому, а мовна одиниця певної (конкретної) граматичної форми. Підходячи з цього погляду, неможливо було назвати словом основу словотвори. Тому що воно не матиме граматичної форми в склад похідного слова. Так, стосовно словотворчої основи термін "слово" вживається в тому ж значенні - "лексична" одиниця, що утворює основу для словотвору". Склад будь-якого похідного слова складатиметься із двох частин – основи слова та утворюючої частини (Хашимова, 2021, с. 271). Нижче пропонуємо ознайомитись із прикладами цих функцій:

1. 你这孩子咋还能这样儿。 – nǐ zhè hái zi zǎ hái néng zhè yàng er. – 你这孩子怎么还能这样。 – nǐ zhè hái zi zěn me hái néng zhè yàng. – От що ти за дитя, як же так можна?

2. 亲家是这么干呢? 太不拿人当回事儿了 对不? – qīn jiā shì zhè me gàn ne? Tài bù ná rén dāng huí shì er le duì bù? – 亲戚是这么做吗? 这件事太不尊重, 对不对? – qīn qī shì zhè me zuò ma? zhè jiàn shì tài bù zūn zhòng, duì bù duì? – Родичі хіба таке роблять? Така вже прям неповага, не вважаєш?

3. 这是给信儿 是不? – zhè shì gěi xìn ér shì bù? – 这是回信, 是不是? – zhè shì huíxìn, shì bù shì? – Це відповідь, чи не так?

4. 你 你瞅瞅这孩儿, 白给人生的。 – nǐ nǐ chǒu chǒu zhè hái'ér, bái jǐ rén shēng de. – 你看看这个孩子, 白给人生的。 – nǐ kàn kàn zhè ge hái zi, bái jǐ rén shēng de. – Ви гляньте на це дитя, дарма народилося.

5. 你说一下, 香秀秀儿咋样? 爹, 她不咋地。 – nǐ shuō yī xià, xiāng xiù xiù er zǎ yàng? diē, tā bù zǎ de. – 你说一下, 香秀秀怎么样? – 爸, 她不怎么样。 – nǐ shuō yīxià, xiāng xiù xiù zěnme yàng? – bà, tā bù zě me yàng. – Ти скажи, як тобі Сян Сюсю? – Батьку, ніяк.

6. 没人儿来么? 你来了, 比一点儿人儿都没有好。 – méi rén er lái me? Nǐ lái le, bǐ yī diǎn er rén er dōu méi yǒu hǎo. – 没人来吗? 你来了, 比一点人都没有好。 – méi rén lái ma? nǐ lái le, bǐ yī diǎn rén dōu méi yǒu hǎo. – Ніхто не приходить? Ти прийшов, це краще, аніж взагалі нікого.

7. 他哪儿有胆儿 他不敢扒我的皮儿。 – tā nǎ'er yǒu dǎn er tā bù gǎn bā wǒ de pí er. – 他哪里有胆 他不敢打我。 – tā nǎ li yǒu dǎn tā bù gǎn dǎ wǒ. – Та звідки у нього сміливість? Він не посміє мене вдарити.

8. 你看这点儿事儿办的, 能不能一生气把亲事儿给退了? – nǐ kàn zhè diǎn er shì er bàn de, néng bùnéng yī shēngqì bǎ qīnshì er gěi tuì le? – 你看这件事做的, 能不能他不生气了后向他道歉? – nǐ kàn zhè jiàn shì zuò de, néng bùnéng tā bù shēngqì le hòu xiàng tā dàoqiàn? – Ти глянь, що коїться, чи можна буде вибачитись після того, як він заспокоїться?

9. 吃没吃? 刚吃完饭儿了。 – chī méi chī? gāng chī wán fàn er le. – 有没有吃饭? 刚吃完饭了。 – yǒu méi yǒu chī fàn? gāng chī wán fàn le. – Ти їв чи ні? Щойно поїв.

10. 有啥事儿? 嘎哈给我打电话? 啥事儿, 你爱咋地就咋地呗。 – yǒu shà shì er? gā hā gěi wǒ dǎ diàn huà? shà shì er, nǐ ài zǎ de jiù zǎ de bei. – 有什么事? 你为什么给我打电话? 什么事, 你想做什么就做什么吧。 – yǒu shé me shì? nǐ wèi shén me gěi wǒ dǎ diàn huà? Shén me shì, nǐ xiǎng zuò shén me jiù zuò shén me ba. – Що у тебе трапилося? Нащо ти мені телефонуєш? Що таке? Що хочеш– те й роби.

11. 你咋不睡呢? 明儿早上班得! – nǐ zǎ bù shuì ne? míng er zǎo shang bān děi! – 你怎么不睡觉? 明天早上要上班! – nǐ zěn me bù shuì jiào? míng tiān zǎo shang yào shàng bān! – Ти чого не спиш? Завтра зранку на роботу!

У першому та восьмому прикладах суфікс 儿 додається до прислівника, тобто виконує формотворчу функцію. На півночі Китаю слова 这样儿 та 点儿 дуже часто еризуються, а склади, у яких присутній звук «а», носії північних діалектів взагалі схильні чітко вимовляти і акцентувати, про що ми будемо

вести мову у наступному підрозділі.

У другому, восьмому та десятому прикладах ми маємо справу із 事儿, яке при перекладі у восьмому та десятому опускається, адже просто додає емоційності, хоча у другому ми переклали по-іншому дане слово задля того, щоб навіть не дивлячись серіал, можна було передати емоційний стан персонажу.

У третьому прикладі суфікс 儿 додається до іменника, тим самим мовець наче зневажливо говорить, тобто афікс вже виконує словотворчу функцію, а також додає емоційності (зневажливе ставлення).

У четвертому прикладі 儿 додається до слова 孩儿, що з одного боку перекладається як «дитинка», але з іншого боку, з контексту ми можемо зрозуміти, що мовець сварить дитину, але аж ніяк не ласкаво її називає. У п'ятому прикладі суфікс додається до імені, що вказує на пестливе та ніжне ставлення мовця до того, про кого йде мова. У шостому прикладі 儿 додається до 人, яке можна перекласти як «народ або «людоньки». У сьомому та дев'ятому прикладах суфікс 儿 додається до іменників 胆 та 饭 відповідно, але тут ми можемо спостерігати лише форму цих слів, тобто 儿 несе у собі формотворчу функцію. В одинадцятому прикладі ми спостерігаємо еризоване скорочення.

У звертаннях та кличках нерідко ми можемо побачити використання суфіксу 子:

1. 是谁啊? 是谢家的那个小子, 不知道他要嘎哈。 – shì shéi a? shì xiè jiā dì nà gè xiǎo zi, bù zhī dào tā yào gā hā. – 这是谁啊? 是谢家的那个小孩, 不知道他要干什么。 – zhè shì shéi a? Shì xiè jiā dì nàgè xiǎohái, bù zhīdào tā yào gànshénme. – Це хто? Це той хлопець із сімейства Се, не знаю, що йому треба.

2. 英子, 你知道不? 玉田的腿好多了。 – yīng zi, nǐ zhī dào bù? yù tián de tuǐ hǎo duō le. – 英, 你知不知道? 玉田的腿好多了。 – yīng, nǐ zhī bù zhī dào? Yù tián de tuǐ hǎo duō le. – Ін, ти знаєш чи ні? Нога у Юйтяня вже набагато

краще.

3. 累死了！– 你咋累死了这个老头子。– wǒ lèi sǐ le!– nǐ zǎ lèi sǐ le zhè ge lǎotóuzi. – 我累死了！– 你怎么累死了，你这个老头子。– wǒ lèi sǐ le!– nǐ zěn me lèi sǐ le, nǐ zhè ge lǎo tóu zi. – Я зморився! – Чого це ти втомився, старче?

4. 七哥子，咋了你？心情不太好，是不？– qī gē zi, zǎ le nǐ? xīn qíng bù tài hǎo, shì bù?– 七哥，你怎么了？心情不太好，是不是？– qī gē, nǐ zěn me le? xīn qíng bù tài hǎo, shì bù shì?– Сьомий брате, що сталося? Настрій поганий, чи не так?

5. 爹明白你不乐意听这种话，可还是把跟谢子那事忘掉吧。– diē míng bái nǐ bù lè yì tīng zhè zhǒng huà, kě hái shì bǎ gēn xiè zi nà shì wàng diào ba. – 爸明白你不乐意听这种话，可还是把跟谢家的孩子那事忘掉吧。– bà míng bái nǐ bù lè yì tīng zhè zhǒng huà, kě hái shì bǎ gēn xiè jiā de hái zi nà shì wàng diào ba. – Тато розуміє, що ти не хочеш слухати, але все-таки забудь те, що було між тобою та Се.

6. 滚犊子啊，滚犊子啊去！– gǔn dú zi a, gǔn dú zi a qù! – 滚吧，你滚吧！– gǔn ba, nǐ gǔn ba! – Котися звідси, котися!

7. 不是小事儿么？跟你表妹子说一下不就完了？– bù shì xiǎo shì er me? gēn nǐ biǎo mèi zi shuō yī xià bù jiù wán le? – 不是小事儿吗？跟你表妹说一下就好？– bù shì xiǎo shì er ma? gēn nǐ biǎo mèi shuō yī xià jiù hǎo? – Хіба це не дрібниця? Поговори із кузиною і все?

8. 示威都便宜你了，要是我呀，咋咋煽你嘴巴子。– shì wēi dōu pián yí nǐ le, yào shì wǒ ya, kā kā shān nǐ zuǐ bā zi. – 示威都是你要便宜的，是我的话，给你打脸就好了。– shì wēi dōu shì nǐ yào pián yí de, shì wǒ de huà, gěi nǐ dǎ liǎn jiù hǎo le. – Це все тобі потрібне те дешеве шоу було, була б я, вмазала тобі і все на цьому.

У першому, другому четвертому та сьомому прикладах суфікс 子 додається задля демонстрації дружнього та зменшувально-пестливого тону мови, тобто виконує формотворчу функцію. У третьому прикладі 子 йде із

насмішкуватим тоном. У п'ятому прикладі ми бачимо 子 у своєму першопочатковому значенні, тобто заміна слову «дитина» (або в даному випадку «хлопець»). У шостому та восьмому прикладах ми можемо спостерігати суфікс 子 у дієслівному словосполученні, що лише додає певної емоційності задля побудження до виконання дії, тобто виконує словотворчу функцію.

У сучасній китайській мові суфіксація, як спосіб словотвору, має аглютинативний характер. Проте говорити про властивість аглютинації до суфіксації китайською мовою не доцільно. Порівнюючи афіксації трьох морфологічно різних мов (англійська – флективна, турецька – аглютинативна, китайська – ізолятивна), можна помітити різницю між аглютинацією в турецькій мові та аглютинацією в сучасній китайській мові. Якщо афікси турецької мови крім словотвірних функцій виконують ще й функцію формоутворення, тобто мають функцію граматичної побудови слова з додаванням значення одного з окремих понять, то афікси китайської мови (за винятком кількох морфем) виконують суто словотвірну функцію (Хашимова, 2022, с. 200).

З усього вище сказанного можна зробити висновок, що афікси у діалектизмах мають формотворчу, словотворчу та експресивну функції. Вони також вказують на відносини між людьми (родинні стосунки або стосунки між близькими друзями).

3.3. Фонетичні зміни у лексичних одиницях північних діалектів китайської мови

Більшість сучасних китайських діалектів мають від 3 до 10 тонів. Існує велика різниця між північним і західним діалектами, які зазвичай мають 3-5 тонів, і південно-східними діалектами, які мають приблизно 6-10. З цієї точки зору китайські діалекти забезпечують типологічний перехід між нетональними тунгуськими, монгольськими та тюркськими мовами на

півночі та насиченими тонами мовами груп мяо-яо та кам-тай на півдні. Китайські тони — це складні надсегментні події, що розрізняють (інакше) гомофонні склади, які часто, але не завжди, є одиницями, що несуть значення, або морфемами (Лоран Сагарт, 1998, с. 2). Материковий Китай, який часто розглядають як однорідний моноліт, є різноманітним і неоднорідним суспільством в етнічному, мовному та культурному відношенні. Путунхуа (Mandarin Chinese у західній філології) була прийнята китайським урядом як офіційна та стандартна мова. Тим часом, більше тисячі китайських діалектів використовуються китайцями Хань у неофіційній та життєвій сферах. Чіткий розподіл путунхуа як високофункціонального різновиду та китайських діалектів як низькофункціонального різновиду було чітко зазначено в офіційній політиці китайської мови. Однак нерівний соціальний статус, демографічна та інституційна підтримка, що надається путунхуа та китайським діалектам, викликали занепокоєння щодо життєздатності китайських діалектів серед людей, особливо в престижних діалектомовних регіонах. Ці занепокоєння може відобразитися на мовній тривозі в мовній практиці людей (Го Луншен, 2004, с. 2).

Відмінності дунбейхуа від путунхуа є наступними:

1. Велика кількість еризації.
2. Значення налаштування недостатнє. Зокрема, у путунхуа рівний тон становить на рівні 5-5, тоді як у північно-східному діалекті рівний тон в основному залишається на рівні 3-3; висхідний тон — 4-1-2, тоді як у північно-східному діалекті в основному становить 4-1.
3. У більшості областей ареалу розповсюдження північно-східного діалекту вимова нечітка.
4. У путунхуа найбільш вживаними є 2 та 4 тон, а люди з північно-східного Китаю (особливо жителі Ляоніну) часто вживають 3 тон (Історія північно-східного діалекту, 2017, с. 2).

Фонетичні характеристики північно-східного діалекту близькі до нинішнього путунхуа та мають значні регіональні переваги, що справді

схвилювало нас, жителів Північного Сходу на деякий час, і стало «найдовшою гілкою» жителів Північного Сходу, які їдуть на південь працювати. Північно-східний діалект є одним із основних діалектів мандаринської мови. З точки зору фонетичної системи китайської мови є недостатньо стандартним. Незважаючи на те, що відмінності незначні, вони є систематичними, як щодо вимови, так і щодо відчуття мови, і всі вони мають певні характеристики. Відмінності між північно-східним діалектом і мандарином помітно проявляються в аспектах звучання, ритми та тону, особливо ініціали є найсерйознішими, за ними йдуть тони, а фінали менш проблематичні. Більшість відмінностей регулярні і легко вловлюються, а індивідуальні відмінності фіксуються завдяки тривалому вживанню північно-східників. Немає загального правила, якого слід дотримуватися, лише запам'ятовування.

1. Африкати та звичайні мовні приголосні не розділяються:

Це відноситься до трьох груп z-zh, c-ch та s-sh, що утворюються на кінчику язика, також відомому як приголосні плаского язика. Zh/ch/sh — це всі зворотні звуки на кінчику язика, також відомі як африкати. У північно-східних діалектах є як рівні, так і товсті мови, але їх використання не узгоджується з мандаринською системою. У китайській мові є більш свої підмови, а в північно-східних діалектах – ще і свої мови. У північно-східному діалекті китайської мови вимовляються як рівні мови. Під час мови дуже чітко чути, чи язик плаский або викривлений. Змішування їх у північно-східних діалектах може спричинити багато неоднозначності, легко призвести до плутанини у вимові та до комунікативних бар'єрів.

2. Зміна ініціалі r:

У північно-східних діалектах у деяких місцях у мовленнєвій системі майже відсутня ініціаль r, а замінюється нульовими ініціалами n/l або y. Заміна n на r виключає лише одне слово, "reng", і існує не так багато складів для заміни l. Більшість ініціалей r замінено на y. У деяких частинах північно-східного діалектного ареалу явище заміни ініціалів китайської мови можна

знайти за певною схемою. Загалом, ініціали змінюються на *n*, *l* або *y* з нульовими ініціалами. Ці ініціали пов'язані з фіналями *u*, *ui* тощо. Наприклад, конфуціанство, яке на путунхуа має читання *gú*, у північно-східному діалекті читається *lí*, *gǔi* читається як *lǔi* на північно-східному діалекті; *g* та інші склади, що складаються з фіналів, *g* змінюються на *u*, наприклад, *gǎng* читається як *uǎng* на північно-східному діалекті, *gè* читається *uè*, *gòu* читається як *uòu*; Якщо складу не існує, то змінюється інший склад, наприклад, *gén míng* на північно-східному діалекті читається як *gén yín*. Хоча в північно-східній діалектній області небагато місць без початкового складу *g*, вплив дуже великий. У деяких місцях із ініціалю *g* часто виникає проблема її заміни. Систематичну заміну відносно легко виправити, але не в усіх випадках.

3. Додавання ініціалі *n*:

У фонетичній системі китайської мови більшість фіналів можуть бути складами без ініціалів, тому їх називають нульовими початковими складами. Тільки перед чотирма фіналями (перед та після *-i*, *ong*, *eng*) не може бути нульова ініціаль. У північно-східному діалектному ареалі подекуди нульових ініціалей ще менше. Взагалі існує 7 складів, а саме *e*, *ai*, *ao*, *ou*, *an*, *en*, *ang* тощо, які називаються складами з нульовою ініціалю і часто до них додається ініціаль із приголосним звуком. Наприклад, *è rén* у північно-східному діалекті часто вимовляються як *nè rén*, *ái* читається як *nái*, *tǎo* в північно-східному діалекті — *nǎo*, *áng* стає *náng* тощо. Навіть свій же займенник 俺 *ǎn* жителі Північного Сходу нерідко вимовляють *nǎn*, і такого роду фонетичні явища є типовими.

4. Зміни ініціалей іншими літерами:

У північно-східному діалекті вимова деяких складів не узгоджена з говіркою. Ця невідповідність не відображається на всіх символах, що відповідають складу, але відображається на окремих символах, до яких належить склад, а в деяких округах навіть на окремих символах окремих символів. Це часто вживані слова. З одного боку, модифікація ініціалей

окремих літер у північно-східному діалекті не є систематичною, а з іншого — не має правил, хоча водночас і не є хаотичною. Деякі безпридихові ініціали вимовляються як придихові (наприклад, *ba* вимовляється як *pa* у північно-східному діалекті), або навпаки (*pa* вимовляється як *ba*); фрикативні ініціали, наприклад, *je* на північно-східному діалекті читається *hie* тощо. Така проблема зміни ініціалів окремих літер поширена в районі північно-східного даяна, і це лише питання символів, задіяних у різних місцях.

У ході перегляду досліджуваного матеріалу нами було помічено декілька найрозповсюдженніших фонетичних змін:

- 1) *e* замість *o*;
- 2) *-ue* замість *-iao*;
- 3) додавання носового звуку *ng*;
- 4) додавання ініціалей *n-*.
5. Трансформація окремих ініціалей та фіналей.

Розглядаючи детальніше заміна *o* на *e*, можна помітити, що феномен у фонетичному дзвінком ініціали та пониження білабіальних звуків безпосередньо пов'язані з єдиними фіналами чотирьох принизливих звуків. На противагу, не з єдиними фіналами плаского язика. Північно-східний діалект не такий, часто містить ініціали, що складаються із приголосних губно-зубних звуків. Північно-східні жителі не звикли готувати юаньцоуїнь або навіть класти його.

6. Явище заміни *-ue* на *-iao*:

У мовній системі деяких частин північно-східної діалектної області мало голосного складу *ue* або зовсім його немає, але замість нього використовується останній склад *iao*. Через популярність голосових дзвінків ця функція зараз не дуже помітна, лише деякі літні люди серйозніші. Так само, як ми часто чуємо, як китайці вдома вчать нас «старанно вчитися (сюе)», але те, що вони говорять про воду, часто звучить як «сяо». Але оскільки в китайській мові слів із *ue* небагато, а з розвитком освіти путунхуа ця вимова, характерна для північно-східного діалекту, поступово зникає.

7. Фонетична характеристика північно-східних говорів з точки зору тонів: Порівняно з путунхуа, північно-східний діалект більш м'який і нечіткий у вимові, а також недостатньо голосний. Основна форма тонів північно-східного діалекту така ж, як і тонів путунхуа, але початкова та кінцева точки кожного типу тону різні. Висхідний тон у путунхуа— це високий рівень ступеня «5-5», а значення висхідного тону у північно-східному діалекті, як правило, еквівалентно лише ступеню «4-4». Нисхідно-висхідний тон путунхуа— це ступінь тону «2-1-4», а значення цього ж тону у північно-східному діалекті, як правило, еквівалентно лише ступеню «2-1-3». Детонована ініціаль зазвичай відповідає лише ступеню «4-2». З цього випливає, що вихідці з північного сходу говорять з невеликими підйомами та падіннями та нечіткою довжиною кожного із тонів (Чжи Мінь, 2016, с. 2-6).

8. Нижче пропонуємо розглянути такі фонетичні зміни у словах/словосполученнях. Спочатку розглянемо відсутність різниці на вимові язових приголосних та африкатів:

1. 你说这话是不是有几点过分了，有没？ – nǐ shuō zhè huà shì bù shì yǒu er diǎn guò fèn le, yǒu méi? – 你说这句话是不是有点过分了，有没有？ – nǐ shuō zhè jù huà shì bù shì yǒu diǎn guò fèn le, yǒu méi yǒu? – Ти оце таке кажеш, а не чи занадто?

2. 我跟你讲，我马上快关门了！ – wǒ gēn nǐ suǒ, wǒ mǎ shàng kuài guān mén le! – 我跟你，我说马上关门了！ – wǒ gēn nǐ, wǒ shuō mǎ shàng guān mén le! – Я ж тобі сказала, я от-от закриваюся!

3. 小李，你拿小梅的行李，完了再买张床。 – xiǎo lǐ, nǐ ná xiǎo méi de xíng lǐ, wán le zài mǎi zhāng chuáng. – 小李，你拿小梅的行李，做完了再买张床。 – xiǎo lǐ, nǐ ná xiǎo méi de xíng lǐ, zuò wán le zài mǎi zhāng chuáng. – Сяо Лі, принеси валізу Сяомей, як закінчиш, купи ліжко.

4. 我的天啊，他咋摔成这样啊？ – wǒ de tiān a, tā zǎ suāi chéng zè yàng a? – 我的天啊，他怎么摔成这样啊？ – wǒ de tiān a, tā zěn me suāi chéng zhè yàng a? – О боже, як же він так впав?

5. 小蒙，我带你骑车 – 我还不如坐公交车。 – xiǎo méng, wǒ dài nǐ qí chē – wǒ hái bù rú zuò gōng jiāo chē. – 小蒙，我带你骑车 – 我还不如坐公交车。 – xiǎo méng, wǒ dài nǐ qí chē – wǒ hái bù rú zuò gōng jiāo chē. – Сяомен, я тебе підвезу на велосипеді. – Я вже краще на автобусі поїду.

6. 她要是没说 你叫她说说。 – tā yàoshi méi shuō nǐ jiào tā suō suō – 她要是没说 你叫她说说。 – tā yào shi méi shuō nǐ jiào tā shuō shuō – Якщо вона нічого не говорила, поклич її на розмову.

7. 亲家你要去镇么? – 对啊，我先走了 – 那祝你一路顺风啊! – qīng jiā nǐ yào qù zhèn me? – duì a, wǒ xiān zǒu le – nà zhù nǐ yī lù shùn fēng a! – qīng jiā nǐ yào qù zhèn me? – duì a, wǒ xiān zǒu le – nà zhù nǐ yī lù shùn fēng a! – Свате, ви їдете у село? – Так, мені час їхати! – Тоді щасливої вам дороги!

У першому та четвертому прикладах ми можемо побачити пару z-zh, між якими немає різниці, а зрозуміти, що у реченні вжито вказівний займенник та рахівне слово відповідно, нам допомагає контекст. У другому на четвертому прикладах ми бачимо пару s-sh, де шиплячий sh перетворюється на язиковий s. У п'ятому прикладі ми можемо побачити пару c-ch, де у обох випадках опущена ch зрозуміла нам із контекст. У данних прикладах ці афrikати скорочуються для більш швидкої вимови.

Далі пропонуємо розглянути феномен заміни o на e:

1. 我先走了 – 慢慢呗 – wǒ xiān zǒu le – màn man bei – 我先走了 – 慢慢呗吧 – wǒ xiān zǒu le – màn man bei ba.

2. 你咋撒谎脸都不红? – nǐ zǎ sā huǎng liǎn dōu bù hóng? – 你怎么撒谎脸都不红? – nǐ zěn me sā huǎng liǎn dōu bù hóng? – Що ти це верзеш? І не червоніє навіть !

3. 控制点儿你的脾气，咋这样说? – kòng zhì diǎn er nǐ de pí qì, zǎ zhè yàng nǐ shuō? – 控制自己的脾气，你怎么能这样? – kòng zhì zì jǐ de pí qì, nǐ zěn me néng zhè yàng?

4. 啥呀? 我跟她是普通同志关系。 – shà ya? wǒ gēn tā shì pǔ tōng tóngzhì

guānxì. – 什么？我跟她是普通同志关系。 – shén me? wǒ gēn tā shì pǔ tōng tóng zhì guān xì. – Що? У мене із неї звичайні товариські стосунки.

5. 你这个老特子，赶紧回家吧，跟我离婚吧！ – nǐ zhè ge lǎo tè zi, gǎn jǐn huí jiā ba, gēn wǒ lí hūn ba! – nǐ zhè ge lǎo tuò zi, gǎn jǐn huí jiā ba, gēn wǒ lí hūn ba!

6. 你能少说一句？真能磨叽啊你！ – nǐ néng shǎo shuō yī jù? zhēn néng mó jī a nǐ! – nǐ néng shǎo shuō yī jù? zhēn néng mó jī a nǐ! – Ти можеш помовчати? От ж ж вміє докучати!

7. 你在这看啥电视？去找永强啊，跟他沟通，跟他慢慢来。 – nǐ zài zhè kàn shà diàn shì? qù zhǎo yǒng qiáng a, gēn tā gōu tōng, gēn tā màn man lái. – 你在这看什么电视？去找永强啊，跟他沟通，跟他慢慢来。 – nǐ zài zhè kàn shén me diànshì? qù zhǎo yǒng qiáng a, gēn tā gōu tōng, gēn tā màn man lái. – Що ти тут сидиш і телевізор дивишся? Іди до Юнцяня, поспілкуйтеся, потихеньку.

В усіх прикладах ми спостерігаємо фонетичні зміни. Саме це і є тим, що може дуже сильно ускладнити розуміння сказаного. Заміна о на е є дуже частим явищем у північно-східному діалекті. Цікавим є те, що у третьому прикладі ми бачимо об'єднання зміни у фонетиці та повний збіг із путунхуа. Таке явище також є частим, і пов'язано із тим, що герої хоча і намагалися говорити на путунхуа, але діалект тим не менш проскокував часто у мови, особливо при збільшенні швидкості.

Далі пропонуємо розглянути випадки заміни ініціалі -iao на -ue. Дане явище не є розповсюдженим, на відміну від заміни о на е, але тим не менш має місце бути. Нижче пропонуємо розглянути такі приклади заміни:

1. 那你就跟你姐说一下你去了看见了！ – nà nǐ jiù yuē gēn nǐ jiě shuō yī xià nǐ qù le kàn jiàn le! – nà nǐ jiù yào gēn nǐ jiě shuō yī xià nǐ qù le kàn jiàn le! – Ну піди і скажи моїй сестрі, що ти бачив!

2. 小时候我看他咋读书出息，现在都上教委工作了。 – xiǎo shí hòu wǒ kàn tā zǎ dú shū chū xī, xiàn zài dōu sàng juē wěi gōng zuò le. – 小时候我看他怎么读书出息，现在都上教委工作了。 – xiǎo shí hòu wǒ kàn tā zěn me dú shū chū xī,

xiàn zài dōu shàng jiào wěi gōng zuò le. – Я бачив, як він в дитинстві проявляв себе та вчився, а зараз буде працювати у освітній комісії.

У цих двох прикладах ми бачимо фонетичну зміну, яка хоча і не є типовою, але існує. На відміну від зміни о на е, у таких реченнях немає змішування вимови як у путунхуа та дунбейхуа, що чітко видно із вище поданих прикладів.

Далі пропонуємо розглянути додавання носового звуку ng. Ця фонетична зміна також характерна для дунбейхуа, яку ми розглянемо нижче:

1. 跟我上养殖场玩一会儿呗！ – gēn wǒ shàng yǎng zhí chǎng wáng yī huī'er bei! – 跟我去养殖场玩一下吧！ – gēn wǒ qù yǎng zhí chǎng wán yī xià ba!
– Пішли зі мною на ферму, погуляємо трохи!

2. 咱得弄两套干部服，知道不？ – zán dé nòng liǎng tào gàn bù fú, zhīdào bù? – 我们要买两套干部服，你知不知道？ – wǒ men yāo mǎi liǎng tào gàn bù fú, nǐ zhī bù zhī dào? – Нам потрібно купити 2 костюми, чи не так?

3. 永强，你拿上这些钱，另外，我还有个任务。 – yǒng qiáng, nǐ ná shàng zhè xiē qián, lìng wài, wǒ hái yǒu gè rèn wù. – yǒng qiáng, nǐ ná shàng zhè xiē qián, lìng wài, wǒ hái yǒu gè rèn wù. – Юнцяне, візьми гроші, окрім цього, у мене є до тебе завдання.

4. 香秀儿陪永强买衣服了 – 太快了吧 – 年轻人儿。 – Xiāng xiù er péi yǒng qiǎng mǎi yī fú le – tài kuài le ba – nián(g) qīng rén er. – Сян Сю іде з Юнцяном за одягом. – Як швидко! – Молодь!

У першому, другому та третьому прикладах додавання носового звуку ng принципово не впливає на розуміння, можна сказати, що його майже не чути. Але в четвертому прикладі ми не можемо не почути нетипову вимову слова 年, яке вимовляється як nián із додаванням носового звуку в кінець і утворює «ніен(ng)». Такі випадки хоча і є нечастими, але мають місце бути.

Заміна різних ініціалей на ініціаль n- є розпорвсюдженним фонетичним явищем, яке ми пропонуємо розглянути нижче:

1. 她回家了，你就在她家门口找个地方呗不就完了？ – tā huí jiā le, nǐ

jiù zài tā jiā ménkǒu zhǎo gè dìfāng bei bù jiù wán ne? – tā huí jiā le, nǐ jiù zài tā jiā mén kǒu zhǎo gè dì fāng bei bù jiù wán le? – Вона повернулася додому, а ти стань навпроти входу в її дім, і що такого?

2. 汽水要么? 要啊, 给我拿来呗, 他要啥我就要啥。 – qì shuǐ yào me? yào a, gěi wǒ ná nái bei, tā yào shà wǒ jiù yào shà. – 要汽水吗? 要啊, 给我拿来吧, 他要什么我就要什么。 – yào qì shuǐ ma? yào a, gěi wǒ ná lái ba, tā yào shén me wǒ jiù yào shén me. – Будеш газовану воду? Буду, що буде він, те буду і я.

У першому прикладі ми помітили, що 了 мало фонетичну заміну ініціалі лише у першій частині речення, у той же час як у другій частині речення суфікс лишився без змін. У другому прикладі ми спостерігаємо заміну ініціалі l- та n-, що є більш типовою заміною для північно-східного діалекту.

Також ми маємо справу із фонетичними замінами, що не підпадають під жодну категорію. Таке явище є найрозповсюдженішим, а тому пропонуємо більш детально із ними ознайомитись нижче:

1. 大脚, 这个电话有问题。 - 啥问题? 咋了? - 我一接它就撂了 — dà jiǎo, zhè ge diàn huà yǒu wèn tí - shà wèn tí? zǎle?- wǒ yī jiē tā jiù luò le — 大脚, 这个电话有问题。 - 什么问题? 怎么了? 我一接它就撂了。 — dà jiǎo, zhè ge diàn huà yǒu wèn tí.- shén me wèn tí? zěn me le? wǒ yī jiē tā jiù liào le. — Жінко, з цим телефоном якісь проблеми. - Які проблеми? Що трапилося? Я тільки піднімаю слухавку, одразу кладуть.

2. 告诉你一声 (gao wu) 嘎哈? 有啥好办法? — gào wù nǐ yīshēng gā hā? yǒu shà hǎo bàn fǎ? — 告诉你一生干什么? 有什么好办法? — gào sù nǐ yī shēng gàn shén me? yǒu shé me hǎo bàn fǎ?— Нашо тобі говорити? Є якийсь хороший спосіб?

3. 你千万别把这事当真了, 好不? — nǐ qiān wàn bié bǎ zhè shì dāng zhēn le, hǎo bù? — nǐ qiān wàn bié bǎ zhè shì dāng zhēn le, hǎo bù?— nǐ qiān wàn bié bǎ zhè shì dāng zhēn le, hǎo bù? — Не треба цю проблему сприймати, як щось реальне, добре?

4. 你看, 你儿子还搁在那。 — nǐ kàn, nǐ ér zǐ hái gē zài nà.— nǐ kàn, nǐ ér

zǐ hái gē zài nà. — Ти глянь, твій син і досі там ошивається.

5. 你爹搁家上吊了。 — nǐ diē gē jiā shàng tiào le. — nǐ diē gē jiā shàng tiào le. — Твій батько повісився вдома.

6. 哎呀，都几点了，这孩子还不起来。 — āi yā, dōu jǐ diǎn le, zhè hái zǐ huán bù qiè lái — āi yā, dōu jǐ diǎn le, zhè hái zǐ huán bù qiè lái — Ой-йо, вже котра година, а це дитя й досі спить.

7. 你这是嘎哈呢？ — nǐ jiù shì gā hā ne? — 你这是在干什么？ — nǐ zhè shì zài gàn shén me? — Ну і що ти робиш?

8. 在哪拿了这些东西啊？ — 刚才一个小伙子送来的。 — zài nǎ ná le zhè xiē dōng xī a? — gāng cái yī gè xiǎo huǒ zi sòng lái de. — zài nǎ ná le zhè xiē dōng xī a? — gāng cái yī gè xiǎo huǒ zi sòng lái de. — Звідки взялися ці речі? — Щойно один парубок привіз.

9. 大脚，我好渴啊，你过来一趟呗 — 主任，别胡说呀。 — dà jiǎo, wǒ hǎo kě a, nǐ guò lái yī tàng bei — zhǔ rèn, bí hú shuō ya. — dà jiǎo, wǒ hǎo kě a, nǐ guò lái yī tàng bei — zhǔ rèn, bí hú shuō ya. — Тітко, я дуже пити хочу, підійди — Голово, перестаньте нести нісенітниці.

10. 又在胡说呀，喝多了。 — yòu zài hú shuō ya, hē duō le. — yòu zài hú shuō ya, hē duō le. — Знову несете нісенітниці, випили забагато.

11. 缺德玩意儿，你把我吓死了！ — quē dé wán yì er, nǐ bǎ wǒ xià sǐ le! — quē dé wán yì er, nǐ bǎ wǒ xià sǐ le! — З глузду з'їхав? Ти ж мене як налякав!

12. 我寻思就给秀儿了。 — wǒ xún si jiù gěi xiù er le. — wǒ xún si jiù gěi xiù er le. — Я подумав і вирішив дати Сюер.

13. 哎呀，你说也巧了，今儿家来客了。 — āi yā, nǐ shuō yě qiǎo le, jīn er jiā lái kè le. — 哎呀，你说也巧了，今天来客了。 — āi yā, nǐ shuō yě qiǎo le, jīn tiān lái kè le. — Ой, ти дуже вчасно, а сьогодні у нас гості.

В усіх наведених прикладах фонетичні зміни важко розмежувати та виділити у якусь окрему категорію, адже вони не є розповсюдженим явищем, хоча і мають місце бути. На нашу думку, це може бути пов'язано із впливом мови, що була початково сформована на цій території, а також впливом мов

інших націй/народностей на вимову.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Дослідивши матеріал, на якому і базується наше дослідження, ми можемо виділити наступні основні функції діалектизмів:

- 1) формотворча;
- 2) словотворча;
- 3) стилістична (емоційна забарвленість);
- 4) спрощення мови (проста мова).

У матеріалі представлені особливі лексичні одиниці на позначення предметів побуту, чогось простого і т.д. Не можна не зазначити, що північно-східний діалект сприймається китайцями, як щось комічне, просте, але водночас до нього ставляться із певним скептицизмом, адже регіон розповсюдження цього діалекту історично завжди був більш відсталим, тому вихідці із північно-східного регіону сприймалися і досі сприймаються, як дикі та неосвічені селюки. Це можна помітити і на нашому досліджуваному матеріалі, адже за сюжетом серіалу звичайний сільський хлопець не без допомоги батьків вступає до університету і успішно його завершує, а коли повертається до рідного села, одразу стає заздрісним нареченим. Хоча даний серіал знімався у 2000-х роках, ця стереотипізація і досі має місце бути у китайському суспільстві та світогляді.

ВИСНОВКИ

Розглянувши значення таких понять, як «діалект», «діалектологія» та «діалектизм», ми дійшли до висновку, що діалект — це лінгвістична одиниця територіальної диференціації діалектичної мови, що становить об'єднання субдіалект/говірка. Діалектологія – це наука, що вивчає мову з точки зору місцевих говорів (тобто, діалектів). Діалектизм— це слово, що є характерним для певного територіального або соціального діалекту. Хоча тема і не є новою, тим не менш не втрачає своєї актуальності, оскільки нинішня політика КНР щодо діалектів стала більш лояльною, а діалекти нині намагаються зберігати, доцільним було у нашій роботі дослідити місце північних діалектизмів та їхні особливості у сучасному китайському кінематографі.

Дослідивши поняття діалекту, діалектизмів та їхні особливості, нами було встановлено, що діалектизми нерідко мають свою вимову, тим самим певною мірою відрізняючись від Путунхуа, можуть ускладнювати розуміння носіями іншого діалекту як на слух, так і на прочитання.

Ми дійшли до висновку, що діалектизми: 1) ідуть на позначення певних географічних реалій, 2) частіш за все вказують на предмети побуту, 3) є уособленням у собі простонародної, сільської мови, 4) зазвичай використовуються задля емоційного забарвлення.

Розглянувши методологію дослідження діалектизмів, ми виокремили методи, які використовували під час нашого дослідження. Усі досліджені поняття та терміни складають теоретичну базу, яка використовується для знаходження, виокремлення функційних особливостей діалектизмів, їхнього аналізу та систематизації.

Дослідивши функційні особливості північних діалектів китайської мови, було виокремлена такі функції, як «словотворча» та «формотворча».

Виокремивши особливості використання діалектизмів, були встановлені ситуації, коли лише контекстуально був зрозумілий сенс того чи

іншого діалектизму/словосполучення, у якому був той чи інший діалектизм. Нерідко доводилося звертатися до словника північно-східного діалекту.

Для вирішення поставлених завдань було опрацьовано сучасний стан та структуру діалектизмів. Завдяки обраним нами методами дослідження розкриваються особливості вживання діалектизмів, особливості їхньої вимови, а також їхні функції у реченнях, використання афіксів у діалектизмах.

Лексичні одиниці північно-східного діалекту китайської мови мають свою певну кількість, яка і ускладнює розуміння тими, хто даним діалектом не володіє або володіє у недостатній мірі. Іноді з контексту можливо зрозуміти значення тої чи іншої лексичної одиниці, але нерідко доводиться звертатися до словника. Нині ми маємо не один десяток словників північно-східного діалекту із поясненнями на путунхуа, але немає багатомовних словників.

Якщо ми звернемося до словника північно-східного діалекту китайської мови, то зможемо помітити, що саме власні діалектизми, які притамані лише для певної території (у нашому випадку, 3 провінції Китаю, а саме Хейлунцзян, Ляонін та Цзілінь, Прамур'я). Нам, як тим, хто володіє/розуміє російську мову, буде легко помітити багато фонетичних запозичень із російської мови у цей діалект. Усі ці запозичення-діалектизми є предметами на позначення побуту. Північно-східний діалект має свої займеники, а саме 俺, який дуже часто чергувався із 咱.

Афікси у північно-східному діалекті є не менш розповсюдженим явищем. Хоча і сенс вони не змінюють кардинально, але тим не менш, додають емоційну забарвленість, зменшувально-пестливий тон. Зокрема, суфікси 儿 та 子 додаються часто до звертань, імен задля позначення близьких дружніх або родинних зв'язків. Хоча нами були також виокремлені ситуації, коли суфікс 子 додавався задля насмішкуватого тону або навіть під час сварки. Префікси 大 та 小 додуються до імен/назв родичів задля

поважного зветання старших до молодших та навпаки відповідно. Хоча таке дійсно існує, тим не менш не завжди використовується на практиці. Такі ситуації були нами встановлені і мають місце бути.

Фонетичні зміни хоча і посідають важливе значення разом із діалектизмами, але класифікувати їх було важче, адже нами було помічено, що деякі фонетичні зміни важко віднести до якоїсь однієї категорії. Також ми зазначили, що вимова у носіїв північно-східного діалекту не є чіткою, помітно тихішою за вимову інших діалектів, тому іноді на слух без субтитрів дуже важко зрозуміти сенс сказаного. Тим не менш, нами були встановлені наступні найрозповсюдженіші зміни, а саме 1) великий ступінь еризації (при чому, ця еризація може бути застосована до будь-яких частин мови. У путунхуа, як нам відомо, еризація застосовується лише до іменників, прислівників та іноді прикметників), 2) дуже часто до складу, що починається із голосного звуку, додається ініціаль n-, 3) дуже часто ініціаль r- замінюється на l- або n-, 4) звук -o замінюється на -e, а також окремі види фонетичних змін, які не підпадають під жодну категорію. Усі ці зміни були нами зазначені та проаналізовані на прикладах, що взяті із досліджуваного матеріалу. У розумінні сказаного найбільше допомагала наявність субтитрів. Із цього також випливає те, що китайська мова просто не може перейти на латиницю, адже за відсутності ієрогліфів сказане на одному діалекті буде просто незрозумілим носію іншого діалекту. Наявність ієрогліфіки спрощує та по-своєму уніфікує китайську мову, хоча в деяких ситуаціях можуть бути складнощі із розумінням.

Практичне значення цього дослідження в основному визначається можливістю застосування його результатів при укладанні діалектиних словників, а також багатомовних словників діалектизмів. Оскільки робіт із дослідженням південних діалектів набагато більше, ніж північних, дана робота має перспективи подальшого дослідження і розвитку діалектики у Китаєзнавстві. Також може слугувати теоретичною та практичною базою для

комплексних досліджень північно-східного діалекту, а також інших північних діалектів китайської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесов Р. П. , Бернштейн С. Б. (1958). Лингвистическая география и структура языка о принципах общеславянского лингвистического атласа. Москва: изд-во АН СССР.
2. Антонян К.Р. , Селина А.В. (2020) Диалектизмы в путунхуа как отражение языковой ситуации в Китае. Томск: Национальный исследовательский Томский государственный университет.
3. Астрахан Е.Б., Завьялова О.И., Софронов М.В. (1985). Диалекты и национальный язык в Китае. Москва: Наука.
4. Ахманова О.С. (2013) Словарь лингвистических терминов. Москва: Книга по Требова- нию.
5. Большая российская энциклопедия. Том 2 (2005). Взято з <https://bigenc.ru/>
6. Бурлак С. А., Старостин С. А. Сравнительно-историческое языкознание (2004). Москва: Академия.
7. Вендина Т.И. (2010). Лингвогеография и проблема декодирования языка карты. Москва: Институт славяноведения РАН.
8. Вендина Т. И. (2010). Проблемы сравнительно-исторического языкознания в свете новых данных ОЛА. Москва.
9. Вендина Т. И. (2012). К вопросу о пространственно-временной интерпретации славянских лексических изоглосс. Москва.
10. Вопросы диалектологии тюркских языков (1963). Баку: Издательство АН СССР.
11. Вопросы теории лингвистической географии (1962). Москва: Изд-во Академии наук СССР.
12. Головин Б. Н. Введение в языкознание (1977). Москва: Высшая школа
13. Горская С.А. Лексика. Фразеология. Лексикография: практикум (2009). Гродно: ГрГУ.
14. Гунбина В.Е. (2019). Путунхуа и дунбэйхуа: Язык, культура, социум. Сборник материалов XIV Всероссийской (с международным участием)

научной конференции студентов, магистрантов, аспирантов и молодых ученых. Томск. Выпуск 14. Том 1. 319-322.

15. Дзензелівський Й. О. (1960). Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР . Ужгород: УДУ.

16. Дунгановедение: Труды по востоковедению (1979). Ученые записки тартуского государственного университета. Тарту.

17. Жирмунский В. М. (1956). Немецкая диалектология. Москва: Изд-во Акад. Наук СССР .

18. Завьялова О.И. (1996) Диалекты китайского языка. Москва: Научная книга.

19. Завьялова О. И. (2012). Путунхуа и диалекты: новые реалии китайского мира. Проблемы Дальнего Востока № 6. 130-138.

20. Завьялова О. И. (2014). Большой мир китайского языка (Изд. 2-е). Москва: Восточная книга.

21. Зуров А.М. (2012). Сопоставительный метод в изучении и преподавании иностранных языков. Нижегородский госуниверситет им. Н.И. Лобачевского. Нижний Новгород. 369-373.

22. Иванова, Л. П. (2006). Курс лекций по общему языкознанию — Киев: Освіта України.

23. Исследования по славянской диалектологии — i. Карпатоукраинские диалекты (1992). Москва: изд-ство РАН.

24. Ишутина Ю. А. (2015). К вопросу о развитии народного сказа эржэньчжуань в КНР в конце 20 - начале 21 в. 210–221. Владивосток: ДВФУ.

25. И. А. Стернин, М. А. Стернина (2015). Сопоставление как лингвистическая методология сопоставительные исследования. Воронеж: Истоки. 3-11.

26. Конопелько И. П. (2019). Сопоставительный анализ в исследовании и преподавании языка. Воронеж: ооо «Ритм».

27. Кочерган М. П. (2001) Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів. — Київ: Академія.

28. Ларин Б. А. (1974). Эстетика слова и язык писателя: Избранные статьи. Ленинград: Худ. Лит.
29. Линь Гуаньхун (2022). Анализ актуальности и путей сохранения китайских диалектов - «colloquium-journal» #4(127). Гуанчжоу: ГУЯТ. 45- 46
30. Лопатин Р.Д. , Леонова Д. Ю. (2018). - Роль диалектов и их влияние на современный китайский язык- Национальный исследовательский Томский государственный университет, Томск.
31. Матвіяс І. Г. (1990). Українська мова і її говори. АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. – Київ: Наук. думка.
32. Ма Цюаньчжэн (2017). Русские заимствования в северо-восточном диалекте китайского языка. В мире русского языка и русской культуры. 148-150.
33. Мейе А. (1954)— Сравнительный метод в историческом языкознании — (ред. Б. В. Горнунга и М. Н. Петерсона). Москва: Издательство иностранной литературы.
34. Мочалова Т. И. (2008). Русская диалектология. Учебно-методическое пособие. Федер. агентство по образованию,. Москва: МГУ им. Н. П. Огарева.
35. Оссовецкий И.А. (1971). Диалектная лексика в произведениях советской художественной литературы 50–60-х годов. Москва: Наука.
36. Реформатский А. А. (2007). Введение в языковедение (5-е изд). Москва: Аспект Пресс.
37. Рукодельникова М.Б. (2012). Негативные конструкции в дунганском языке с точки зрения типологической перспективы его развития. 95- 101.
38. Рыбникар А. А. (2013). Исследование диалектов Китая российскими учеными. Москва.
39. Сагарт Лоран (1999). Происхождение китайских тонов. Токио.
40. Самотик Л.Г. (1998). Народность языка произведений В.П. Астафьева. Материал научно- методической конференции, посвященной творчеству В.П. Астафьева. Красноярск. 46–56.
41. Семенас, А.Л. (2005). Лексика китайского языка (2-е изд.). Москва:

АСТ: Восток-Запад.

42. Советская энциклопедия (1990). Институт Языкознания АН СССР-Лингвистический энциклопедический словарь (ред. В. Н. Ярцева). Москва: Советская энциклопедия

43. Старостин С. А. (1989). Сравнительно-историческое языкознание и лексикостатистика. Лингвистическая реконструкция и древнейшая история Востока:(Т. 1.). Москва. 3- 39.

44. Степанов Ю. С. (1975). Методы и принципы современной лингвистики. Москва: Наука.

45. Стернин И. А. (2006). Контрастивная лингвистика. Москва: Восток-запад.

46. Трубецкой Н.С. (1987). Фонология и лингвистическая география. Москва:

47. Хашимова С. А. Агглютинативная особенность суффиксации в современном китайском языке. Ташкент. 196-202.

48. Хашимова С. А. теоретические вопросы словообразования в современном китайском языке. Ташкент. 268-285.

49. Цзян Ин, Шипановская Л. М. (2016). Русские заимствования в китайском языке как результат языковых контактов. 144- 152.

50. Чжу Мэнвэй (2020). Сопоставительный анализ ласковых обращений в современном русском и китайском языках. Гуандунский университет иностранных языков и международной торговли, Гуанчжоу. 199-203.

51. Шарафутдинова, Н. С. (2012). Теория и история лингвистической науки (3-е изд.). Ульяновск: УлГТУ.

52. Шаумян, С. К. (1965). Структурная лингвистика. Москва: Наука.

53. Юань Цзяхуа (1965). Диалекты китайского языка. Москва: Наука.

54. Юсупов У.К. (1987). Проблемы сопоставительной лингвистики. Ташкент: Фан.

55. Яхонтов С. Е. (1965). Древнекитайский язык — Москва: Наука.

56. Chirkova, Katia & Chen, Yiya (2017). Běijīng Mandarin, the language of

Běijīng (Rint Sybesma) .

57. Groves, Julie (2008). Language or Dialect — or Topolect? A Comparison of the Attitudes of Hong Kongers and Mainland Chinese towards the Status of Cantonese. Hong Kong Baptist University. 55-60.

58. Guo, Longsheng (2004). the relationship between putonghua & chinese dialects.

59. Jiang, Yan & Dewaele, Jean-Marc (2018). Language anxiety in Chinese dialects and Putonghua among college students in mainland China: the effects of sociobiographical and linguistic variables, *Journal of Multilingual and Multicultural Development*.

60. Li, Chris Wen-Chao (2004). Conflicting notions of language purity: the interplay of archaising, ethnographic, reformist, elitist and xenophobic purism in the perception of Standard Chinese, *Language & Communication*. 98-133.

61. Li, D. C. S. (2006). Chinese as a Lingua Franca in Greater China.” *Annual Review of Applied Linguistics* 26. 149 – 176.

62. Odinye, Sunny Ifeanyi (2015). Phonology of mandarin chinese: A comparison of pinyin and ipa- - Nigeria: Nnamdi Azikiwe University.

63. Sanders, Robert M. (1987). The Four Languages of “Mandarin”. *Sino-Platonic Papers*. Department of East Asian Languages and Civilizations University of Pennsylvania.

64. Wang, Limei (2008). Language Attitudes and Gender in China: Perceptions and Reported Use of Putonghua and Cantonese in the Southern Province of Guangdong. 57- 77.

65. Zhou, M. L. (2001). “The Spread of Putonghua and Language Attitude Changes in Shanghai and Guangzhou, China”. *Journal of Asian Pacific Communication* 11. 231–253.

66. 吉林家谱 (2017) 。东北话的历史：原来东北话是东北地区民族大融合的语言。搜狐网。

67. 彭语盈，葛东雷 (2017) 。东北方言叠词初探。

68. 李英姿 (2008) 。东北研究综述。

69. 秩名（2016）。东北方言的语音特点分析。
70. 韩苗苗（2018）。对东北方言的研究。

PE3IOME

在现代中国，我们倾向于保留原始方言，因为它们可以或多或少地帮助历史学家和语言学家研究中国历史和汉语。在我们的学习材料中，我们正在处理东北话，它的特点和方言的功能。目的是探索汉语北方方言在电影中的功能特征。我们的研究材料是“乡村爱情故事”系列。我们正是从那里开始举例，以展示东北方言的词汇和语音特征。我们得出的结论是，方言是一种语言，用作由一个地区连接的人们之间的交流方式。方言是一个完整的语音交流系统（口头或手语，但不一定是书面的），具有自己的词汇和语法。传统上，方言主要被理解为农村方言。方言也与文学语言相对立。

在研究过程中，我们注意到对汉语南方方言的研究远多于对北方方言的研究。这是因为北方方言成为普通话的基础，而南方方言不仅与普通话有很大差异，而且彼此之间也有很大差异。一个这样的例子是中文的广东话，几十年来一直在讨论它是否应该被视为一种方言。一些学者（通常是西方人或讲这种方言的人）倾向于将粤语视为一种独立的语言，因为它在语音上与普通话有很大不同。虽然对汉语北方方言的研究较少，但也值得关注，因为它们有自己的词汇和语音特征。农历新年，全国人民传统上都在观看赵本山的滑稽剧。东北方言被中国人认为是一种普通而滑稽的东西。尽管有这一传统，但中国人对这种方言仍有一定的怀疑态度。历史上，该方言的分布区域（即黑龙江、辽宁、吉林3省）经济一直落后。虽然现在情况好些了，但在中国人的心目中，东北地区的人过去是，现在仍然是没有文化、没有文化的农民。这一点从剧集的剧情中就可以看得出来，一个普通的农家男孩，在父母的帮助下考上了大学，顺利毕业，然后回到了家乡，成为了令人羡慕的新郎。

在我们的研究中，我们确定了语音和词汇特征，特别是适用于所有词类的高度拼读、词缀的广泛使用以及经常让人难以理解所说内容的辩证法。本研究可用于进一步详细研究汉语北方方言。